

PETER BACKA • GUN OKER-BLOM • SIGNE STRÖMBORG • LEIF SJÖSTRÖM

SVENSK

MEDLEMSTIDNING FÖR SVENSKA FOLKSKOLANS VÄNNER

BYGDEN

Nummer 3/2014 • Pris 2 e

**Läskompetens
SFV Huset G18**

**Svenska
skolan i
Varkaus**

**Josefin Öst, Arvid Mörne-vinnare:
"Dikterna är ett slags destillerade tankar"**

Bland organisationsaktiva i allt från små föreningar till stora förbund och stiftelser råder en tilltagande villrådighet beträffande skattefrågor. Sebastian Gripenberg reder ut begreppen på sidan 18.

Lundagård i Purmo är Aja och Christian Lunds gemensamma projekt för "slow-living" – ett ställe där man kan hitta och köpa byggnadsvårdsprodukter och inredningsdetaljer som utgör motvikt till slit-och-släng-tänkandet. Sidan 44.

»Man talar i vackra ordvändningar om deltagande, närdemokrati och hållbar utveckling, men glömmer att stora enheter så gott som aldrig kan leverera de här sakerna.»

Peter Backa, sidan 28.

Contents

Arvid Mörne-vinnaren Josefin Öst	6
Både djup och bredd i Arvid Mörne-tävling	8
SFV Huset G18	10
Leif Sjöströms repliker fortfarande aktuella	14
DUA:s Fototävling	17
Hur beskattas föreningar?	18
Unik svenskspråkig skola i Varkaus	20
Spänning var temat för årets Bokkalas	22
DISA-metoden	24
Peter Backa och tredje sektorns sju dödssynder	28
Mångsidig läskompetens allt viktigare	32
"Följer du med till Irak?"	40
Lundagård är motvikten till slit-och-släng	44
Italien temaland på Bokmässan i Helsingfors	47
Signe Strömborg; En stark visionär för folkhögskolan	48
SFV på bokmässan	52
Drömmen om frihet	58
Medlemmarnas bokspalt	60
Läsbiten	61

Johan
AURA

Kanslichef, Svenska folkskolans vänner

Böckerna bara viktigare

SFV DELTAR i år åter på Bokmässan i Helsingfors, och lanserar två nya biografier över intressanta, finlandssvenska livsöden. SFV:s biografiserie har sedan starten 2010 blivit en framgång, och utgivningen har varje år blivit en emottedd händelse bland den läsande publiken.

DET FENOMENET vittnar på sitt eget sätt om att bokens betydelse inte tycks minska i trycket av elektronisk media – snarare tvärtom. Mellantinget, e-boken, tycks också fortfarande söka den nisch där den passar bäst – besöker man en bokmessa är det tydligt att e-boken inte på något sätt tagit över marknaden från tryckta böcker, trots att man slog på trummorna hårt för några år sedan. Folk tycks fortfarande gilla det fysiska och påtagliga i en tryckt bok, och de tryckta versionerna är förstås också lättare att marknadsföra och tillhandahålla i butiker och på mässor, liksom de fortfarande är nästan det enda praktiska sättet att ge en bok i present åt någon.

BÖCKER HANDLAR ytterst om läsning. I denna tidning kan du läsa om SFV:s boknyheter, men också bekanta dig med begreppet *läskomptens*, som handlar om mycket mer än enkel läsförståelse. För att orientera sig i våra komplexa samhällen krävs nämligen inte bara att man lärt sig bokstäverna och förstår vad ett ord "betyder" – man skall också uppfatta och förstå de djupare sammanhang som kan växa fram ur en text då man läser den. Annars riskerar man att hamna på sidolinjerna.

FÖR EN liten minoritet som finlandssvenskarna är detta sannolikt viktigare än för majoritetsbefolkningen. Våra böcker, vare sig de är skönlitteratur eller biografier, beskriver vår verklighet och vår historia – våra egna sammanhang, ur vår synvinkel. Bara för dokumentationens skull är de helt oumbärliga, men också för att vi skall förstå varifrån vi kommer, och vart vi är på väg.

SFV-medlem!

Vill du vara med i filmdokumentären om SFV?

SFV gör som bäst med Franck Media en dokumentärfilm om SFV. För att visa att SFV är en äkta folk rörelse med närapå 10 000 medlemmar önskar vi nu att så många medlemmar som möjligt skickar in en självtagen bild på sig (en "selfie"), till redaktion@sfv.fi.

Du kommer inte att framträda med namn i dokumentären, endast bilden kommer (tillsammans med de övriga bilderna) att användas på ett grafiskt spännande sätt. Häng med! Den bakre gränsen för att skicka in bilden är 7.11.

Förbundet Nordisk Vuxenutlysning årsmöte i Göteborg

FNV samlade alla medlemsorganisationer från de nordiska länderna till Le-

darforum och årsmöte den 18–20 september. Ledarforum är ett seminarium på två dagar som behandlar aktuella teman som berör alla medlemsorganisationer i FNV. I år var temat Ungdomar och folkbildning i förändring.

Förbundets årsmöte avslutades på den nordiska folkhögskolan i Kungälv. Till ordförande för de två kommande åren valdes Beatrice Östman, SFV

Bildning. övriga styrelsemedlemmar är videordförande **Stefan Landberg**, Studieförbundet Vuxenskolan (Sverige), **Ivar Odnes**, Senterpartiets studieförbund (Norge) och **Elinor Harder**, Netop (Danmark).

FNV kommer under åren 2014–2016 i huvudsak att jobba med projektet Motivation to Grow, ett samarbetsprojekt mellan FNVs medlemsorganisationer i Danmark, Finland, Norge och Sverige samt folkbildningsorganisationer från Estland, Lettland och Litauen. Projektet riktar in sig på ungdomar som drabbas av sociala och ekonomiska problem i våra nordiska och baltiska länder.

"Där vi en gång gått" nu som lättläst

I september 2014 utkom de första finlandssvenska lättlästa bearbetningarna någonsin. Böckerna är resultatet av LL-Centers projekt Finlandssvenska LL-bearbetningar, och kommer ut på Lärum-förlaget.

De första återberättade romanerna som ges ut på svenska i Finland är *Där vi en gång gått* (av **Kjell Westö**), återberättad av **Peter Sandström**, *Tusenblad* (av **Birgitta Boucht**), återberättad av **Jolin Slotte**, samt *Orgelbyggaren* (av **Robert Åsbacka**), återberättad av **Bosse Hellsten**.

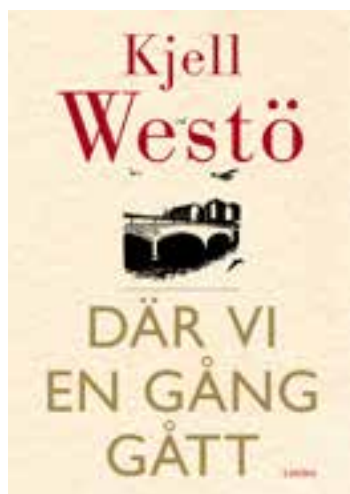
I de lättlästa bearbetningarna, eller återberättade romanerna, har en annan författare återberättat en bok på ett enklare sätt. De är kortare och skrivna på en lättare svenska än originalet. De är gjorda för de läsare som upplever att originalet är för svårt, men ändå vill ta del av berättelsen.

– Det här är ett jättefint initiativ. Berättelserna tillhör oss alla, kommenterade Kjell Westö utgivningen av *Där vi en gång gått* i lättläst bearbetning.

I september utkom också *Tårar, kärlek, efterrätter*,

Birgitta Bouchts lättlästa originalverk. Det är en berättelse om kvinnor i tre generationer och några händelserika veckor i deras liv. Birgitta Boucht har tidigare skrivit fem populära LL-böcker, som *Katten i Ediths trädgård* (2011) och *Jag heter Hanna* (1998).

Mer info om böckerna finns på Lärum-förlagets hemsida: larum.fi, och om lättläst på LL-Centers hemsida: www.ll-center.fi.

Lång redaktörsbana nådde sitt slut

Tidningen *Nordens* redaktör **Erik Rune Hermans** gick bort i New York den 1 augusti, i sviterna av en operation. Därmed avslutades en mer än halvsekel-lång journalist- och kulturgärning. Hermans skötte tidningen *Norden* till sin död och bekymrade sig ännu när han lades in på sjukhus för hur det skulle gå med julinumret. För den lilla finlandssvenska kolonin i USA och Kanada, som utgjorde Nordens läsekrets, är hans bortgång en stor förlust.

Erik Rune Hermans, bondson från Närpes, utbildade sig på femtiotalet till socionom och arbetade bland annat i ungdomsrörelsen i Åboland och för Sfp i Helsingfors. Han hade tagit några journalistkurser och medarbetat i *Kaskö Tidning* och *Hufvudstadsbladet* men hade ingen större journalistisk erfarenhet när han 1962 fick erbjudande om ett sommarvikariat på *Norden* som då hade egen officin i Brooklyn. Han gjorde dock väl ifrån sig, vikariatet förlängdes och snart blev han fast anställd.

Redan vid den här tiden hade *Norden* ett gott samarbete med de svenska och norska emigrant-tidningarna *Nordstjernen* och *Norwegian Times* och senare blev Hermans även redaktionssekreterare på *Nordstjernen* vid Times Square på Manhattan och fick där även en redaktionshörna för *Norden*.

År 1995 gick Hermans i pension, men ansvaret för *Norden* behöll han. Tidningen fick nu sin hemvist i hans lilla enrummare på 51 gatan, inte långt från FN-skrapan. Med sin folkpension från Finland och en liten lön från *Norden* arbetade han oförtrutt vidare.

God uppbackning hade redaktören av tidningsaktiebolagets styrelse.

– Jag tycker man kan säga att vi sköter *Norden* ungefär som en österbottensk ungdomsförening. Vi håller årsmöte, väljer styrelse och ordförande och sedan arbetar vi på, sade han en gång.

Med de finlandssvenska mediernas goda minne plockade Hermans in artikel- och notismaterial i *Norden* med ambitionen att i varje nummer presentera en sida med senaste nytt för vart och ett av de finlandssvenska landskapen. Sportintresserad som han var försummade han inte heller de senaste idrottsresultaten. Ett särskilt öga höll han på hemmalaget Närpes Kraft.

Jag träffade Erik Rune Hermans första gången när jag på nittioalet intervjuade honom inför *Nordens* 100-årsjubileum. Även senare hade jag förmånen att få träffa honom vid flera tillfällen, både i New York och när han sommartid kom hem till sin lilla kära torpstuga, bland syrener och åldriga björkar i Tjälax. Även denna sista sommar återvände han till hembygden och hann vara nestor och festtalare på en släkträff i bygården i Tjälax endast ett par veckor före sin bortgång.

Det var alltid lika intressant och uppfriskande att samtala med Hermans. Han visste mer om Svenskfinlands alla hörn än de flesta och han följde samhällsutvecklingen, både i sitt gamla och nya hemland. Även om han inte skrev några ledare i sin tidning hade han åsikter. Orättvisor tolererade han inte, oberoende av var de förekom. Alla former av trångsynthet var honom främmande. Vida kulturella intressen hade han också och väggarna i hans lilla men smakfullt inredda lägenhet upptogs av konst.

Nu har Erik Rune Hermans, som i november skulle ha fyllt 84 år, gjort sin sista *Norden*. Han var ansvarig redaktör för tidningen i hela 52 år, innan den slutliga deadline kom emot. För sin kulturgärning belönades han vid *Nordens* 100-årsjubileum år 1996 med SFV:s folkbildningsmedalj i silver samt Myhrmanpriset på 20 000 mark. På Runebergsdagen i år tog han emot Svensk-österbottenska samfundets kulturpris.

Den bortgångne sörjs närmast av dottern **Annikka**, barnbarnet **Elisa**, syskonbarn samt övrig släkt. Han saknas även av vänner både i Närpes och New York. Och av hela tidningen *Nordens* trogna läsekrets.

JAN KRONHOLM

Josefin Öst:

”Jag tänker alltid bättre med en penna i handen”

Josefin Öst blev Arvid Mörne-tävlingens vinnare 2014. Skrivandet är för henne konst, terapi och helt enkelt ett sätt att tänka. Dikterna blir då ett slags känslokoncentrat och ett försök till att greppa vår verklighet. I och med tävlingen har hon insett att också andra kan ha glädje av hennes skrivelser samt att det kan vara givande att träffa andra skribenter.

Vad är en dikt, eller går det att definiera?

– En dikt är för mig en musikalisk text, eller en målning i textform. En text med rytm – men inte nödvändigtvis rytm i betydelsen bundet versmått. Kanske stiliserad och fragmenterad, kanske på rim, kanske alldeles saklig. Jag tycker närmast att det är upp till skribenten att definiera naturen hos det egna skrivandet. Och ifall man vill dra saker till sin spets kanske all text, från ordböcker till bruksanvisningar, kan läsas som poesi.

Vad betyder skrivandet för dig?

– Skrivandet är min primära uttrycksform och en nödvändig del av min vardag. Jag skriver mig igenom allt och tänker alltid bättre med en penna i handen. Dikterna blir i sig ett slags destillerade tankar, ett känslokoncentrat. Skrivandet och poesin är dels mitt sätt att göra något slags

konst, dels min alldeles egna terapimetod.

– Skrivandet i sig är också ett sätt för mig att ta makten över en verklighet som i sig är svår eller rentav omöjlig att styra. Jag kan inte alltid påverka allt i min närhet så mycket som jag önskar, men jag kan alltid skriva om det, återberätta det för mig själv och andra, vinkla och vända och vrida och belysa och analysera.

Har du kontakt med andra som skriver, t.ex. någon skrivgrupp?

Tyvärr inte. Jag säger tyvärr, för jag tror det kunde vara hemskt givande. Skrivandet har alltid varit något jag gjort ensam och sällan diskuterat med någon. Men tack vare Arvid Mörne-tävlingen har jag fått träffa en del andra som skriver vilket har varit fantastiskt roligt. Det har fått mig att inse hur intressant det vore att ha ett sådant sammanhang.

Skulle du kunna tänka dig att skriva på andra språk än svenska?

– Jag skriver sångtexter åt ett par musikervänner, och då skriver jag också på engelska. Det är väldigt roligt som omväxling, men eftersom jag inte har lika nära relation till det språket är det ändå svenska jag helst vill använda som poesispråk. Det blir personligare så, och det personliga är oftast det som är mest intressant i slutändan.

Finns det teman du inte skulle vilja skriva om?

– Jo. Men jag gör det oftast ändå, i misstag. Det är vanligen först i efterhand jag märker vilka teman jag berör i mina dikter – i tillblivelseskedet vet jag sällan vad de kommer att handla om. Det finns något omedvetet i själva skrivprocessen: Situationer och känslor som egentligen känns alldeles för personliga eller smärtsamma att skriva om brukar dyka upp i mitt skrivande vare sig jag vill eller inte, och teman jag försöker undvika tränger sig förr eller senare på ändå. Det är en del av det terapeutiska med poesiskrivandet – det är ett effektivt sätt att närma sig själv.

– Situationer och känslor som egentligen känns alldeles för personliga eller smärtsamma att skriva om brukar dyka upp i mitt skrivande vare sig jag vill eller inte, säger Josefin Öst, vinnaren av Arvid Mörne-tävlingen 2014.

Hur skulle du spontant skriva om temat ungdom?

– Det jag spontant skulle ta fasta på är att ungdomen är den period i livet när du inser i vilken mån du faktiskt är unik och i vilken mån du trots det har saker gemensamt med andra. Jag skulle försöka beskriva de paradoxala, tudelade känslorna denna insikt väcker: lugnet i att märka att du är långt ifrån så ensam och underlig som du trott, och sorgen i att inse att ingen någonsin kan förstå dig fullt ut.

»Lugnet i att märka att du är långt ifrån så ensam och underlig som du trott, och sorgen i att inse att ingen någonsin kan förstå dig fullt ut.»

Framtidsplaner gällande skrivande?

– Jag planerar att skicka in poesimanuskript till förlag under detta år. Arvid Mörne-tävlingen blev väldigt värdefull för mig just i och med att den gav en vink om att andra kanske kan få ut nå-

got av det jag skriver, vilket är en fantastisk känsla. I övrigt håller jag konstant utkik efter nya intressanta jobb, driven av en vag önskan att få göra något viktigt. Vad det innebär är jag inte alldeles säker på, men det kanske visar sig.

Prisvinnarna i Arvid Mörne-tävlingen: (I) Josefin Öst (f. 1986), Åbo, (II) Ingrid Weckström (f. 1988), Åbo, (III) Hanna Ylöstalo (f. 1992), Åbo, Josefin Nylund (hedersomnämmande) (f. 1989), Vasa. Otto Sandqvist (hedersomnämmande) (f. 1990), Helsingfors, kunde inte närvara vid utdelningen i SFV Huset vid Georgsgatan 18 i Helsingfors.

TEXT & BILD: RABBE SANDELIN

Både djup och bredd Arvid Mörne-tävlingen 2014

Blir man automatiskt författare om man får pris eller hedersomnämmande i Arvid Mörne-tävlingen för under 30-åringar? Knapast. Men faktum är att påfallande många av dagens mest uppmärksammade finlandssvenska lyriker och prosaister inledde sin karriär i Mörnes tecken, berättar prisjurys ordförande Gustaf Widén.

DET ÄR en imponerande rad av skribenter som etablerat sig ända sedan SFV 1987 tog initiativ till tävlingen, vars första vinnare (med temat no-

veller) blev **Tomas Jansson** som förstapristagare. Året därpå handlade det om poesi, med **Mårten Westö** som segrare.

– Listan över pristagare under snart tre decennier blir en liten litteraturhistoria i sig. Växelbruket mellan lyrik och prosa har bidragit till en dynamik som hela vår litteratur berikats av, säger Widén.

I år, när poesin stod på tur, inlämnades 81 bidrag. För första gången gavs möjlighet att sända in material elektroniskt, och de flesta utnyttjade den möjligheten. Men fortfarande garanteras anonymiteten så att prisnämnden – Widén, samt littera-

turvetarna **Mia Franck** och **Eva Kuhlefeldt** – aldrig visste vem som står bakom texterna.

– Det är alltid lika spännande när kuverten sprätts upp och pristagarnas namn klarnar: finns det någon region i Svenskfinland som utmärker sig den här gången? Nu vet vi att Åbo med sin särpräglade akademiska miljö dominerar det litterära fältet som det återspeglas i Mörnetävlingen 2014.

Widén säger att texterna är minst sagt skiftande, både till stil och motiv.

– Många unga poeter håller sig troget till traditionen med rimmade ord, kanske påverkade av

rock och rap. Det kan i och för sig bli bra, men den som försöker beskriva dagens verklighet med gårdagens litterära verktyg står nog inför en svår utmaning.

En stor del av texterna tar upp tunga ämnen: kärlekssvek, social utsatthet, mentala blockeringar. Det förefaller som om dikten blir en livsviktig kanal för att gestalta ångest och sorg, som om orden i bästa fall kunde befria.

– Så har det alltid varit, här möts klassicism och modernism i en brännpunkt som gör poesin till en unik konstform. När unga finlandssvenskar skriver lyrik finns det inga gränser – och så ska det vara.

Sammanlagt 81 bidrag skickades in till SFV:s Arvid Mörne-tävling 2014, som gällde dikter.

Första pris, 5 000 euro, tillföll **Josefin Öst** (f.1986), Åbo, för en diktsvit som väver samman trasighet och försoning hos ett diktjag som lyssnar och vill höras genom överraskande och färgsprakande bilder i språkligt säkra och gripande dikter. Andra pris, 3000 euro, gick till **Ingrid Weckström** (f. 1988), Åbo, för en dynamisk och verbalt lekfull diktsvit, där godheten bjuder upp ondskan till dans i karnevalens tecken. Skickligt återges en existentiell utsatthet på gränsen mellan tvång och befrielse.

Tredje pris, 2000 euro, tilldelades **Hanna Ylöstalo** (f.1992), Åbo, för en diktsvit som problematiserar våra gränsdragningar mellan yta och djup, sinnligt och andligt, äkthet och förställning. Gestaltningen överträder det snävt personliga och stöder sig språkmässigt på raffinerade ljudlikheter, briljanta personifikationer och oväntade kombinationer av sinnesintryck.

Ett hedersomnämmande gick till **Otto Sandqvist** (f. 1990), Helsingfors, för en rad innovativa flödestexter i vilka metaperspektivet visar på en språklig spänning och ett diktjag med en självmedvetenhet som ger en lekfull kombination i diktsviten.

Hedersomnämmande gavs också till **Josefin Nylund** (f. 1989), Vasa, för en lyrisk tidsresa, där livets och diktens rytm flyter samman. Under ordens yta pulserar en välgörande ironi som ibland ger den vardagsnära texten en absurd klangbotten.

En bok med de prisbelönda och de hedersomnämnda dikterna kan utan kostnad beställas från SFV, så länge upplagan räcker: redaktion@sfv.fi, eller 0400-453 953.

FOTO: RABBE SANDELIN

TEXT: STELLA MATSSON

SFV Huset G18

– ett anrikt och levande bildningshus för de finlandssvenska organisationerna

SFV Huset G18, som tidigare gått under namnet G18, är känt för många som kanske studerat eller festat här eller bara promenerat förbi och beundrat den vackra fasaden. Huset bytte dimension en aning i början av 2013 då SFV:s bildningsenhet SFV Bildning flyttade in tillsammans med flera finlandssvenska aktörer i den tredje sektorn. Vad förenar hyresgästerna och hurdan verksamhet kan man vänta sig i husets ståtliga utrymmen? Jag hälsade på hos SFV Bildning, Martin Wegelius-institutet och Svenska hörselörförbundet.

DE STORA lokalerna i den gamla flickskolan har tjänat som klassrum för en hel del elever sedan 1884. Idag hänger de gamla folkskolelamporna kvar i korridorerna och många originaldetaljer har bevarats i samband med renoveringen 2005, men verksamheten har delvis varierat sedan SFV köpte fastigheten. Under den senaste tiden har alla utrymmen fått hyresgäster och huset, som har en ny hemsida (www.sfvhuset.fi), väntar bland annat på uppdaterad skyltning. En ny restaurang mot gatan har precis slagit upp dörrarna. Mittpunkten är festsalen G18, där både hyresgäster och utomstående ordnar tillställningar tillsammans med Svenska Rum Ab. Elevantalet har kanske minskat sedan husets storhetstid som läroanstalt, men bildningsuppdraget är lika distinkt som förut.

FOTO: PIA PETTERSSON

På andra våningen finns Svenska folkskolans vänners enhet SFV Bildning, tidigare Svenska stu-

diecentralen. SFV:s biträdande kanslichef och SFV Bildnings enhetschef **Catharina Gripenberg** förklarar att hyresgästernas gemensamma nämnare är att alla arbetar med bildningsfrågor på ett ideellt plan eller har någon typ av bildningsengagemang. Därvid stöder alla den tredje sektorn.

– Tanken är att göra huset till ett välbesökt centrum för fri bildning med evenemang både för allmänheten och de som arbetar här, fortsätter Gripenberg. Genom de tillställningar som ordnas här så gott som dagligen signalerar man dessutom att huset är öppet på samma sätt som tidigare. Flera av de organisationer som finns här har stora målgrupper, och garanterar nästan automatiskt en jämn ström av besökare.

– Ett mål är att det ska ordnas gemensamma projekt som lockar flera intresserade till huset. Dess-

FOTO: PIA PETTERSSON

Catharina Gripenberg ser fram emot samvaron tillsammans med de andra hyresgästerna.

FOTO: STELLA MATTSSON

FOTO: PIA PETTERSSON

Till vänster: hörsselförbundet tar en paus i sittgruppen utanför sitt kansli.
Till höger: i Martin Wegeliusinstitutets vackra hörnlokal arbetar Hanna Karlsson och Minna Lehtonen. De har även ett imponerande arkiv för noter och undervisningsmaterial här.

I SFV Huset G18 arbetar...

- SFV Bildning
- Bildningsalliansen
- Det finlandssvenska kompetenscentret inom det sociala området och Mathilda Wrede-institutet
- Åbo Akademi
- Parad Media
- SVEPS ungdomsverkstad
- KRAN
- Webbhuset
- Svenska hörsselförbundet
- Svenska Rum
- Martin Wegelius-institutet
- Finlands svenska ungdomsförbund FSU
- Kulturfabriken
- Stiftelsen Ung Kultur – Nuori kulttuuri-säätiö

utom finns här föreningar med liten personal som kan ha behov av samarbetspartners. Samvaron och gemenskapen för dem som arbetar här är därför viktig och söker sin form, berättar Gripenberg. Många gillar att kunna träffas i korridoren som kollegor över "kansligränsen" och höra vad som är på gång hos de andra.

Några hyresgäster som flyttat till huset arbetade förut i samma trappa på Nylandsgatan och är delvis bekanta med varandra sedan tidigare. Enligt Gripenberg var flytten också en del av en ständig utvecklingsprocess för SFV Bildning, som i juni frångick det gamla namnet Svenska studiecirkelverksamheten som förverkligas med statsbidrag planeras flera egna kurser och tillställningar. Nyligen ordnades en föreläsning med historikern Herman Lindqvist som fyllde festsalen, och ett internationellt pro-

jekt om berättarkonst kommer under hösten att inledas här. Huset ger också SFV Bildnings enhet De Ungas Akademi en möjlighet att ordna sin verksamhet på ett smidigare sätt. Exempelvis utbildningen av vänelever har tidigare ordnats i skolorna, men nu finns det ett bra mötesrum där man kan ordna utbildningar och workshoppar för DUA:s olika målgrupper.

Martin Wegelius-institutet planerar konserter

Bakom den sista dörren i korridoren hittar man Martin Wegelius-institutet, som kanske främst är känt för sina sommarkurser i musik sedan 1957. Verksamhetsledare **Hanna Karlsson** och koordinator **Minna Lehtonen** berättar att de hittade det perfekta utrymmet för sin verksamhet i SFV Huset i februari 2013. MWI har funnits på många ställen runt om i staden och kansliet har i

Buller och Bång-projektets hörselhund Hasse har inte hunnit upp på väggen än, men hans uppgift är att informera skolbarn om buller och hörsel.

perioder varit hemma hos en ombudsman eller verksamhetsledaren. Därför är man mer än nöjd med flytten och en stor trumf för MWI är förstås festsalen G18. I ett litet kansli är man dessutom

ofta i behov av olika former av samarbete.

– Det är jätteviktigt att vi har fått ett bra hus att jobba i och det är otroligt fint att SFV samlat oss alla här. Det här behövs, man är mitt i smeten och med där det händer, säger Karlsson.

MWI:s egna ensembler både övar och ger konserter i G18-salen, där man också hunnit ordna ett större seminarium. Den 28 oktober kommer Wegelius kammarstråkar att ha höstkonsert under ledning av Tomas Djupsjöbacka och under våren ordnas det folkmusikkurser på helgerna. Lehtonen påpekar att det är svårt att hitta utrymmen där orkestrar kan öva mitt i centrum.

Enligt planerna kommer konsertverksamheten inte att begränsas bara till salen. SFV Husets andra utrymmen, till exempel de två långa korridorerna är som gjorda för olika typer av mysiga musikevenemang, tyck-

er Lehtonen. MWI:s mål är att öppna upp verksamheten och locka med nya som inte känner till dem sedan tidigare. Karlsson och Lehtonen ser möjligheter till samarbete även med de andra hyresgästerna i huset, och påpekar att många viktiga projekt tenderar att bli ogjorda om man inte samarbetar aktivt. Karlsson anser att ett bildningshus kunde lyfta fram den pedagogiska biten ännu mer och också öppna dörrarna för fler barn och unga.

Besök uppskattas på Svenska hörsselförbundet

En våning upp finns nykomlingen Svenska hörsselförbundet, som flyttat in i huset i augusti. Svenska hörsselförbundet är en takorganisation för tio medlemsföreningar med cirka 3400 medlemmar, och ger ut tidningen Vi hörs, ordnar kurser, framställer material och synliggör hörselskador. T.f. verksamhetsledare **Nora**

Strömman berättar att hörsselförbundet tidigare arbetat i Kajaniemi. Där tog både luften och utrymmet slut för den fyra personer starka personalen och deras arkiv. Hörsselförbundets personal uppskattar dessutom att ha flera grannar som hälsar på.

– Förut var vi väl undandömda och överraskades alltid när någon ringde på. Här får vi besök betydligt oftare, säger Strömman som även tycker det är en stor fördel att arbeta närmare andra finlandssvenska organisationer. Hittills har de inte hunnit ordna några större evenemang men har planer på att använda sig av husets kapacitet under 2015 och ser fram emot samvaro och samarbete med de andra hyresgästerna.

Besök SFV Huset G18:s nya webbsida sfvhuset.fi för för en överblick av alla som arbetar i huset och vad som är på gång i de olika rummen och festsalen.

TEXT: JEANETTE ÖSTMAN | FOTO: LINDA TALLROTH-PAANANEN

Leif Sjöströms repliker fortfarande aktuella

Wasa teaters version av Folkets dagblad skall både roa och stämma till eftertanke. Pjäsen har premiär den 14 november och erbjuder vänner, kolleger och publik chansen att minnas en satiriker vars arbete fortfarande är relevant för den samhällsdebatten och politiska debatten.

NERE I syateljén får skådespelaren **Johan Fagerudd** hjälp med kavajer och slipsar till en handfull karaktärer, däribland lokalpolitikerna **Gösta Willman** och **Mikael Luther**.

– En äldre människa skulle nog ha dubbelknäppning. Du får komma ihåg vem du är, säger **Nina Silfverberg** som har ansvar för kostymerna.

Arbetet sker framför en rad porträtt av människor som ofta paraderar i lokalpressen och i riksomfattande media: **Ole Norrback**, **Ulla-Maj Wideroos**, **Carl Haglund**, **Ann-Sofie Backgren**, **Håkan Malm**... Men så dyker **Grisen** upp. Och **korparna**. Och begreppet **Sidjärv** nämns i förbigående. Och det är uppenbart att vi befinner oss i serietecknaren **Leif Sjöströms** värld.

– Leif var enormt skarp och

begåvad. Han hade en mänsklig värme men också satirisk udd i sin skildring av den politiska debatten, Österbotten och av mänskliga drag som finns i oss alla, säger journalisten **Patrik Back** som jobbade tillsammans med Leif på *Vasabladet* och kläckte idén om *Folkets dagblad* på scen.

– Hans arbete är för bra för att jag skulle kunna låta det falla i glömska. Dessutom är det fortfarande aktuellt i vissa avseenden. Politiker gör come-back, och hans kritik av och förutspådda EMU-kris har också hållit över tid. Ingen har lyckats ta vid där hans arbete slutade. Också på det sättet fattas han oss.

"Vad skulle Leif säga?"

Folkets dagblad är ett praktexempel på vad en regionteater

Håkan Omars spelar Ole Norrback på scen.

Serietecknaren Leif Sjöström fick bland annat motta det finlands-svenska publicistpriset Topeliuspriset 1992, Svenska kulturfondens pris 1996 och det österbottniska Choraesus-priset 2002. *Vasabladet* och Harry Schaumans stiftelse delar ut ett Leif Sjöström-pris till personer som, i Leifs anda, utmärker sig och visar civilkurage och socialt samvete.

skall göra, anser teaterchefen **Ann-Luise Bertell** som genast nappade på Patriks idé och tillsammans med honom utformat dramaturgin.

– Serier på scen är inget unikt. Men *Folkets dagblad* var länge en viktig del av många österbottningars liv. I vissa frågor var det uppenbart att folk väntade på vad Leif skulle säga om saken. Själv söker jag alltid efter pjäser som skulle passa bäst just här.

Leifs talang för att sammanfatta komplexa sammanhang i ett par kärnfulla meningar visade sig vara en utmaning då materialet skulle

byggas ut för att passa för scenen. Författarna har fått slipa sin förmåga att skriva "som Leif".

– Hans serier innehöll också svårta. Om någonting så hoppas jag att vi kan föra vidare Leifs värderingar om hur samhället borde fungera, snarare än hur framtiden kommer att se ut. Han stod alltid på de svagas sida, säger Patrik.

– Men jag tror också att publiken förväntar sig att få skratta. Därför hoppas jag att vi är tillräckligt roliga, tillräckligt ofta.

Väntar på efterträdare

Arbetet med *Folkets dagblad* för

Wasa teater är ett sätt för Patrik och andra som kände Leif att stanna upp och ta avsked, vilket de inte hann då förloppet mellan sjukdomsbeskedet och Leifs bortgång gick så snabbt.

Musiken och en del verser är plockade direkt ur serierna men ett av elementen som tillåts växa på scen är nykomponerade verk av **Stefan Lindblom**. Estetiken är en annan viktig faktor och scenografin är planerad så att publiken skall känna igen den fiktiva platsen Sidjärv.

Enligt **Håkan Omars**, som spelar Ole Norrback på scen, är det alltid spännande att få uppföra unika och nyskrivna verk.

– Det har varit roligt att jobba fram den här pjäsen tillsammans. Framför allt är den en hyllning till Österbottningarna.

Håkan, Patrik och Ann-Luise anser att det är tunnansatt med nya talanger som skulle kunna ta över Leifs satiriska, och i vissa fall nästan synska, samhällsgranskande tuschpenna.

– Många uttrycker sig i text men få i serier. Skådespelaren **Alfred Backa** är i sin användning av scenen och med sin direkta publikkontakt kanske den humorist med satiriskt botten som kommer närmast i vår region just nu, säger Omars och får bifall av de andra.

– Samtidigt krävs det inte bara talang utan också en miljö där du tillåts odla din förmåga för att sen lyckas leverera och vara riktigt bra var och varannan dag, säger Patrik och sänder **Birger Thölix** (*Vasabladets* chefredaktör 1964–92) en tacksam tanke för att han vågade satsa på Leif också under den ekonomiska recessionen i början av 1990-talet.

– Det kärva klimatet som rådde då påminner om det som vi upplever idag. Vilket gör att tonen i Leifs strippar från den tiden känns aktuell. Samhällsmekanis-

Wasa teaters chef Ann-Luise Bertell och journalisten Patrik Back har tillsammans analyserat hela Leif Sjöströms produktion. "Vi skrev manuset utgående från de bitar som kändes intressanta och lät sig omformas för scenen". Replikerna fanns redan klara. Liksom miljön Sidjävrv och de återkommande karaktärerna. Folkets dagblad innehöll helt enkelt för bra material för att jag skulle kunna låta det bli liggande", säger Patrik Back som initierade idén om en teaterföreställning.

merna med bland annat attacker mot det svenska språket och mot invandrare, på grund av konjunkturen, är de samma.

Enligt Ann-Luise har alla sin egen bild av *Folkets dagblad*. Något som de känt igen, kanske i sig själva. På det sättet tror hon att ingen av dem eller att publiken kräver ensamrätt till vad *Folkets dagblad* är eller borde vara, inte heller på scen.

– *Folkets dagblad* tillhör oss alla, säger Ann-Luise som är inne på slutrakan av sin tid som teaterchef på Wasa teater. I augusti nästa år ger hon över till sin efterträdare Åsa Salvesen.

– Visst känns det tudelat att lämna Wasa teater. Jag trivs och har fina kollegor här. Samtidigt skall det bli skönt för konstnären Ann-Luise att få tänka också på någonting annat än teater.

– Eftersom jag kände Leif så är det en ära för mig att vara med i *Folkets dagblad*. Och så brukar jag aldrig tacka nej till att jobba med (regissören red. anm.) Joakim Groth, säger Johan Fagerudd som provar kostymer under ledning av Nina Silfverberg.

Fakta:

Pjäsen *Folkets dagblad* baserar sig på Leif Sjöströms (1958-2012) serier som publicerades i bland annat *Vasabladet* i över tjugo år.

Ann-Luise Bertell och Patrik Back står för dramatiseringen. **Joakim Groth** har gjort regin och **Robert Back** scenografin.

På scenen: **Ylva Ekblad, Johan Fagerudd, Håkan Omars, Carl Alm, Jonas Bergqvist, Per Ehrström** och **Susanne Marins** med flera.

Folkets dagblad har premiär på Wasa teaters stora scen den 14.11. Spelperioden sträcker sig till och med den 25.4.

I början av oktober utsåg styrelsen en ny teaterchef för en femårsperiod med start i augusti 2015. En omfattande renovering av bland annat den stora scenen planeras som bäst. Målet är att den skall stå klar till Wasa teaters 100-års jubileum 2019

FOTOTÄVLING 2014

TEMA: VÅGA / MÅLGRUPP: 12–20-ÅRINGAR / TÄVLINGSTID: 1–30.11

Våga tänka, våga titta. Våga vänta, våga visa. Våga vara vansinnig.

DE UNGAS AKADEMIS FOTOTÄVLING HAR I ÅR TEMAT "VÅGA".

Du kan delta i tävlingen om du är mellan 12 och 20 år och bor i Finland. Tävlingen går ut på att du ska göra en egen tolkning av temat genom ett fotografi. Du kan delta med bilder som är tagna under perioden 1-30.11.2014. Fem pris på 200 euro delas ut.

Delta i tävlingen genom att skicka in ett foto där du tolkar temat till De Ungas Akademi. Det är fritt att själv välja komposition, motiv och innehåll. Bilden kan vara abstrakt eller konkret, i färg eller svartvitt. Alla bidrag bör skickas i JPEG-format. Du kan även dela din bild via instagram genom hashtagen: *#dua_fototävling2014_våga*

OBS: Tävlingsarrangörerna förbehåller sig rätten att i samråd med tävlingsdeltagaren använda bidragen.

SÄND DITT TÄVLINGSBIDRAG MED FÖLJANDE UPPGIFTER:

namn, födelsedatum, hemadress, telefonnummer, e-post, beskrivning av din bild (max. 1000 tecken med mellanslag) per e-post: *deungasakademi@gmail.com*

Vinnarna utses den 16.12 kl. 17.00 på G18 och tävlingsbidragen ställs ut till slutet av januari 2015.

INFO: Minna Granö
minna.grano@dua.fi
tel. 040 35 66 131

Fototävlingen ordnas i samarbete med Svenska veckan/Folktinget och förverkligas i samarbete med Tölö specialiseringsgymnasium och Ungdomscentralen.

År 2013 vann Ananya Tanttutävlingsbidraget med fotografiet *Tänk om vi skulle våga tro på oss själva mera.*

Hur beskattas föreningar?

Skribenten fungerar som verksamhetsombud vid SFV Bildning.

Beskattningen av föreningar väcker allt oftare diskussion idag. Varför? Allmännyttiga samfund åtnjuter i Finland en betydande men inte total skattefrihet på sina inkomster. Bland organisationsaktiva i allt från små föreningar till stora förbund och stiftelser råder en tilltagande villrådighet beträffande skattefrågor.

BEHOVET AV kunskap och utbildning är därför stort. Det märkliga är nämligen, att inga ändringar har skett i den lagstiftning som gäller, utan det är praxis som har förskjutits. Skattemyndigheterna säger att samhället har ändrats och att lagen måste tillämpas utgående från verkligheten – organisationerna misstänker att man vill likställa föreningar med företag när den offentliga ekonomin söker nya beskattningsobjekt.

I sig är frågan inte av stor nationalekonomisk betydelse. De offentliga finanserna vare sig bärs eller bryts av hur de allmännyttiga samfunden behandlas i beskattningen. Frågan har däremot betydande principiella konsekvenser på samhälls nivå och är dessutom av enorm praktisk betydelse för otaliga enskilda föreningar och stiftelser. Min

tes är att man kan åstadkomma omfattande skador på det civila samhället i utbyte mot obetydliga eller obefintliga skatteintäkter om vissa för tillfället skönjbara tendenser i fråga om beskattningen av allmännyttiga samfund blir gällande. Av de föreningar som deklarerade år 2008 var intäkterna för över 80 procent högst 200 000 euro. I endast 930 föreningar var intäkterna över en miljon euro. Hos två tredjedelar av föreningarna var balansomslutningen högst 100 000. Endast 540 föreningar hade en balansomslutning på över en miljon euro. Föreningarna i Finland är i allmänhet inte rika. Det finns över 135 000 registrerade föreningar i Finland och cirka 2 800 registrerade stiftelser. Samtliga av de registrerade föreningarna har givetvis inte verksamhet, men dock merpar-

ten. Föreningarnas sammantagna medlemsantal uppskattas till ca 15 miljoner. Man uppskattar vidare att det årligen genomförs över 123 miljoner timmar frivilligt arbete av över 655 000 personer inom civilsamhället. Striktare beskattning och annan reglering är ett direkt hot mot detta engagemang.

Allmännyttighet

Enligt lag åtnjuter allmännyttiga samfund skattefrihet. Inkomstskattelagen (22 §) anger vissa kriterier som samfundet måste uppfylla för att kunna betraktas som allmännyttigt: ”1) [det] verkar enbart och omedelbart för allmän fördel i materiell, andlig, sedlig eller samhällelig bemärkelse, 2) dess verksamhet inte enbart gäller begränsade personkategorier, 3) det inte genom sin verksamhet bereder dem som är delaktiga i

samfundet ekonomisk förmån i form av dividend eller vinstandel eller i form av sådan lön eller annan gottgörelse som är större än skäligt.” Alla tre punkter skall samtidigt uppfyllas. Vid bedömningen av allmännyttigheten är föreningens stadgar och de facto-verksamheten av stor betydelse.

En förening eller en stiftelse är inte automatiskt allmännyttig utan den måste uppfylla kriterierna genom sin verksamhet i praktiken. Det är alltså allmännyttigheten som gör en förening skattefri, inte den juridiska organisationsformen. En allmännyttig förening kan ha både skattefria och skattepliktiga inkomster, en icke-allmännyttig förening betalar skatt på alla sina inkomster.

Följande paragraf i samma lag anger att allmännyttiga samfund dock måste betala skatt på inkomst av näringsverksamhet och på inkomster av fastigheter som inte används för allmännyttiga ändamål. Kapitalinkomster samt gåvor och testamenten som tillfaller ett allmännyttigt samfund är inte skattepliktiga.

Debatten om föreningarnas beskattning har hittills framförallt handlat om den i vissa fall problematiska gränsdragningen mellan allmännyttig verksamhet (som skall vara skattefri) och näringsverksamhet (på vilken föreningar givetvis, som alla andra bör betala skatt).

Näringsverksamhet

Som näringsverksamhet betraktas i allmänhet: kontinuerlig, planmässig och självständig verksamhet som riktar sig till en obegränsad eller bredare kundgrupp och som innehåller företagsrisk. Dessutom kan verksamhet som inverkar på konkurrensen be-

traktas som näringsverksamhet trots att de övriga kriterierna inte skulle vara uppfyllda.

Inkomstskattelagen 23§ 3mom. anger vissa fall som inte skall uppfattas som näringsverksamhet:

”1) inkomst som samfundet för finansiering av sin verksamhet har fått genom att anordna lotterier, basarer, idrottstävlingar, dans- och andra nöjeställningar, varuinsamlingar och annan därmed jämförbar verksamhet, inte heller inkomst som erhållits genom serverings-, försäljnings- och annan sådan verksamhet i samband med ovan nämnda tillställningar,

2) inkomst av medlemsblad och andra publikationer som direkt betjänar samfundets verksamhet,

3) inkomst som förvärvats genom insamling av medel i form av försäljning av adresser, märken, kort, vimplar eller annat liknande,

4) inkomst av försäljning av produkter som i terapi-, hobby- eller undervisningssyfte har tillverkats på sjukhus, anstalter för utvecklingsstörda, straff- och arbetsanstalter, åldringshem, invalidvårdsanstalter eller andra dylika vårdanstalter eller inkomst av tjänster som har producerats i sådant syfte,

5) inkomst av bingospelsverksamhet.” Detta stadgande innebär inte att en förening inte kan ha andra finansieringsformer, bara att de ovannämnda skall definieras som allmännyttiga.

Detaljerade anvisningar

Skattestyrelsen har velat förtydliga olika frågor som har med beskattningen av föreningar och stiftelser att göra och gav därför 2005 en beskattningsanvisning,

som 2007 ersattes med en nyare version. Denna ersattes i sin tur den 26.6.2014 av en ny version.

Anvisningen 2005 ledde till starka reaktioner bland organisationerna, som kan sägas ha bidragit till att frågan under de senaste åren figurerat på den politiska agendan, dock inte särskilt ofta i offentligheten. Den nya anvisningen tar upp nyare rättsfall och ger exempel på beskattning i olika situationer. Dokumenten hittas på skattemyndigheternas webbplats och finns att tillgå på svenska.

Tips

Några praktiska tips till föreningar:

Om en förening får sig tillsänd en deklaraionsblankett är föreningen skyldig att deklarerat. Det lönar sig att noggrant bekanta sig med instruktionerna för hur blanketterna skall fyllas i och vilka bilagor som krävs.

En fråga som det kan uppstå oklarheter kring är den allmännyttiga verksamhetens andel av föreningens totala verksamhet. För att kunna påvisa vad som är allmännyttig verksamhet är det viktigt att föreningens bokföring och den övriga förvaltningen är ordentligt organiserad, exempelvis så att eventuell näringsverksamhet är tydligt avgränsad.

I mer komplicerade fall lönar det sig för föreningen att förlita sig på extern expertis, exempelvis en skattejurist, för att reda ut beskattningssituationen.

SFV Bildning ordnar hösten 2014 utbildningstillfällen i Helsingfors (28.10) och Vasa (27.11) i beskattningsfrågor ur föreningars synvinkel. Se www.sfvbildning.fi för mera info.

SEBASTIAN GRIPENBERG

Unik svenskspråkig skola i Varkaus

Svenska skolan i Varkaus har redan en längre tid haft karaktären av en språkskola. Antalet barn med svenskspråkig familjebakgrund började minska redan på 1970-talet på grund av större rörlighet bland de svenskspråkiga familjerna. Senare accelererade utvecklingen då det stora pappersindustriföretaget började flytta ut. Men trots att alla skolans elever idag har helfinsk bakgrund, följer skola samma läroplan som alla andra svenskspråkiga skolor i Finland.

SFV TAS emot i Varkaus av skolans mångåriga tidigare lärare och rektor, **Asta Olli**. Trots pensioneringen efter 47 år, är hon fortfarande den eldsjäl som för skolans talan med stadens myndigheter och beslutsfattarna. Just nu försöker hon hitta en centralare plats för skolan.

– Svenska skolan är nu inhyst en bit utanför staden, men för att locka fler föräldrar att sätta sina barn i skolan skulle det vara bättre med en lokal i Varkaus centrum. Av samma skäl skulle det också vara viktigt att skolan kunde få en mer permanent placering, berättar Asta Olli.

Elewantalet varierar, för tillfället är det sammanlagda antalet elever cirka 15. För några år sedan var det uppe i över 30.

– Marknadsföringen är inte enkel, speciellt med tanke på att skolan flyttat så många gånger, men fortfarande tycks det finnas intresse. Många föräldrar inser att svenskan minsann inte är något hinder för något, utan bara öppnar många portar och ger barnen större chans till framgångar.

Skolan, som år 2019 fyller 100 år, är en kommunal skola, där de finlandssvenska fonderna stöder Vänföreningen för Varkaus svenska lågstadium r.f. – som sedan fi-

Asta Olli (t.v.) var anställd vid Svenska skolan i Varkaus i 47 år. Hon en av eldsjälarna bakom skolan, och arbetar med staden för att skolan bl.a. skall ha ändamålsämliga lokaler. Viveka Åberg är bidrags- och stipendieansvarig på SFV.

nansierar en del av skolans verksamhet. Asta Olli berättar med inlevelse om hur skolan flera gånger genom historien räddats med olika akuta hjälpinsatser, främst av SFV och Stiftelsen Brita Maria Renlunds minne, men också av privatpersoner som **Jan-Henrik Björck**, bosatt i Frankrike och av Föreningen Svensk Finlands vänner i Stockholm.

– Utan stödet och välviljan skulle det inte vara möjligt att upprätthålla en så liten skola på en ort som Varkaus. Och i tiderna har det krävts mycket diplomati för att föra skolans talan i de korridorer där de kommunala besluten fattas. Men för tillfället är inställningen till skolan rätt så god, trots knappa ekonomiska tider.

Lucia och Svenska dagen

För tillfället är **Sonja Kuosmanen** skolans rektor, och lärare för

årskurserna 3-6, medan klasslärare **Maria Pomell** har hand om förskolan och åk. 1-2. De är båda nöjda med sina jobb.

– Vi följer den normala läroplanen, men vi kryddar skolvardagen med att fira och beakta typiska finlandssvenska högtider som Lucia, Svenska dagen och Runebergsdagen. Varje år gör vi också en teaterutflykt till Helsingfors, berättar Sonja Kuosmanen.

Maria Pomell säger att förståelsen för att lära sig svenska och kunna följa med i undervisningen förstås varierar bland barnen med helfinsk bakgrund. Sinsemellan och på rasterna är det finskan som dominerar. En avgörande faktor med tanke på skolframgången är lek- och förskolan, där barnen kan lära sig grunderna i svenska med hjälp av sång, lek och pyssel.

Maria Pomell tränar läsning med Elbe. Anni i bakgrunden.

– Tack vare starten i lekskolan är det förvånansvärt få som är tvungna att avbryta skolgången och byta till det finska lågstadiet. Många lär sig så bra svenska att de senare i gymnasiet kan läsa lång svenska. Och förvåningen är sedan stor när folk märker att en liten grupp elever skrivit laudatur i svenska i de savolaxiska skogarna, berättar Pomell.

Till skolans personal hör också skolgångsassistenten **Marina Melander-Törrönen**, som även ansvarar för eftisverksamheten. Hon hade inte möjlighet att närvara då Svenskbygden kom på besök.

Framtiden

Framtiden för en skola som Varkaus svenska lågstadium är av naturliga skäl oviss. Dels gäller det viljan och förståelsen bland beslutsfattarna (som hela tiden

byts), dels gäller det återväxten av eldsjälarna som orkar kämpa för skolan. Med sin entusiasm bevisar Asta Olli konkret att strukturer och planer inte garanterar någonting – det behövs levande personer som är villiga att göra en arbetsinsats för att något skall hända. Hon är ändå optimist.

– Då skolan år 1999 stort firade sina 80 år, och åter efter några räddningsaktioner kunde pusta ut, rubricerade Warkauden lehti mycket träffande: ”Vaikeuksista voiton juhlaan” (Genom svårigheter till segerfest). Det skall väl också gälla i framtiden här i vackra insjö-Finland, långt från de svenskspråkiga bygderna.

Arttu och Jasu (t.v. på bilden) funderar på lämpligt uppsatsämne. I bakgrunden leder Sonja Kuosmanen ett grupparbete.

Stora bilden: författaren Kjell Lindblad är nyinflyttad i Ekenäs. Han tävlade för första gången i Poetry Slam. Lilla bilden: Mark Levengood fyllde både Kulturhuset Karelia i Ekenäs och Tryckeriteatern i Karis, på bilden med scenografin till ÅST-pjäsen Paddling för nybörjare. Foto: Iris Mattsson.

TEXT: BITTE WESTERLUND

Spänning var temat för årets Bokkalas

Fart och färg, flinka författare, duktiga intervjuare, intresserade lyssnare, god mat med mera. Det förgyller staden i höstletargin, beskriver Ekenäsbon Kristina Dufholm årets Bokkalas. Litteraturfestivalen Bokkalaset arrangerades i Ekenäs och hela Raseborgs stad den 2 till 5 oktober med nästan femtio medverkade författare och artister.

NYTT FÖR i år var fredagens litterära sopplunch i biblioteket. Där kombinerades en tallrik kräftsoppa med Alma Pöystis fina deklamation av Edith Södergrans dikter. Björn Walén var utmärkt moderator. Han samtalade spirituellt med Agneta Rahikainen om Södergran, och med Märtha Norrback om brukspatronen Mikael Hisingers rese-dagböcker.

Den litterära supén hölls i år för första gången på Knipan med Hasse Lundström vid grytorna. Den suveräne skådespelaren och imitatören Christoffer Strandberg lät såväl Tarja Halonen som drottning Silvia och Arja Saijonmaa vikariera honom som konferencier. Och hans Arja Saijonmaa ackompanjerades av elgitarr och dragspel i Jag vill tacka livet av Max Söderholm och Oleg Donner, två av de åtta

medlemmarna det tvärkonstnärliga bandet Ben Guevara som består av bildkonstnärer och författare.

Många författare

Bland författarna som bidrog till kalasets digra utbud kan nämnas Staffan Bruun, Jörn Donner, Pia Ingström, Benjamin Laustiola, Merete Mazzarella och Göran Eriksson, som berättade om slaget vid Rilax 300 år. Från Örebro kom deckardrottningen Anna Jansson, som avslöjade att hon är Sveriges mest utlånade vuxenförfattare. Hon har skrivit arton deckare om Maria Wern, men även barnböcker och böcker i värdetik.

Influgna från Sverige var också

Kulturhuset Karelia återuppstod som biograf med två gratis filmvisningar och var huvudscen både fredag och lördag. Foto: Emilia Nyberg

Vid Rådhusorget i Ekenäs var det bokbytarmarknad och en boktravningstävling som en travesti på fjolårrets lyckade vedtravningstävling. Foto: Octavian Balea.

I författarlaget deltog Solja Krapu, Lars Sund och Anna Jansson, samt Olivia Bergdahl som de andra byggde in i ett torn av böcker. Foto: Octavian Balea.

estradoeterna Solja Krapu och Olivia Bergdahl samt Christina Falck, Calle Hård, Lars Sund och Anneli Jonsson som är citysame, renägare och ordförande för Slow Food Sápmi. Elisabeth Rehn och Maria Romantschuk diskuterade animerat på fullsatt Karelia hur det är att bli "spökskriven". Boken om Rehn utkommer också på svenska på Otava, medan Elisabeth Rehn beklagade att Schildts & Söderströms tackat nej till att ge ut Maria Romantschuks memoarer på svenska.

Barn och unga

Också i år satsade Bokkalaset på barn och ungdom med program

för skolor, daghem och förskolor i hela Raseborg. Över tretusen dagisbarn och skolbarn i hela Raseborg bjöds på program; alla sjätteklassister i Raseborgs svenska skolor bussades till spökvandring på Svartå Slott med kulturnämndens avgående ordförande Kerstin Ilander som engagerande guide. För många av barnen var det här först besöket i denna byggnad som ju är en bygdens juvel.

Alla skolor i Raseborg fick författarböcker. Skolorna besöktes av bl.a. den svenska medeltids-experten Gudrun Wessnert och av de finlandssvenska författarna Yvonne Hoffman, Carina Wolff-Brandt, Malin Kivelä, Kaj Kor-

kea-aho, Mia Franck, Henrika Andersson, Maria Turtschaninoff och illustratören Maija Hurme. Mark Levengood uppträdde för fullsatta salar i jubilerande Karis-Billnäs gymnasium och på Kulturhuset Karelia. Kaj Korkea-aho hade de fyra högsta-diernas åttonde klasser på sin lott. Också Mikaelsskolan.

– Det var mitt första besök till en Steinerskola. Kändes som att vara hemma hos Bilbo. Färger, flöjter, drakar och inte ett enda fyrkantigt fönster. Jag vill nu gå om hela grundskolan, berättade Korkea-aho.

Nästa år firar Bokkalaset 15 årsjubileum.

DISA-metoden:

Att få ett nytt sätt att tänka

Pernilla Garmy föreläste om förbyggande av depressiva symptom hos tonåringar den 17.9.2014 på De Ungas Akademi i SFV Huset G18 i Helsingfors. Under föreläsningen presenterade Garmy sin forskning om DISA. Föreläsningen arrangerades tillsammans med Barnavårdsföreningen.

EN DEPRESSION är sällan en sjukdom som drabbar individen plötsligt. När man ser på förloppet är det ofta så att depressionen smyger på gradvis. Det börjar kanske från en motgång som bidrar till att man börjar tänka i mer negativa banor, har svårt att komma igång med

saker och det blir jobbigt att umgås med andra människor. Det pratas mycket om förebyggande arbete men hur fungerar det i praktiken?

Även om elevvårdens centrala uppgift är att främja elevernas välmående och förebygga psykisk ohälsa har det funnits en stor

brist på utvärderade metoder. Pernilla Garmy är skolsköterska och doktorand vid Högskolan Kristianstad/Lunds universitet och utvärderar DISA-programmet i sin avhandling. Under De Ungas Akademis föreläsning presenterade Garmy de resultat som undersökningen hittills kommit fram till.

Coping With Stress-kursen (CWS) är ett depressionsförebyggande program som är baserat på kognitiv beteendeterapi och utvecklat och utvärderat i USA. CWS har modifierats för

»Den grundläggande idén är att kunna erbjuda tonåringarna verktyg för att hantera stress och ändra på negativa tankemönster.»

ett svenskt sammanhang som kallas för DISA (Depression in Swedish Adolescents)

– DISA är en evidensbaserad metod som förebygger psykisk ohälsa hos barn och tonåringar. När man gjorde en undersökning på 90-talet i Sverige, visade undersökningen att de som mådde sämst var tonårstjejerna. DISA utvecklades som en åtgärd för detta, berättar Garmy.

DISA består av 10 gruppträffar och trots att metoden ursprungligen utvecklades för flickor kan man likaväl använda den i pojkgupper. DISA-träffarna handlar om att lära sig känna igen negativa tankar, upptäcka positiva och negativa spiraler, kommunikationsträning och aktiveringsstrategier. Den grundläggande idén är att kunna erbjuda tonåringarna verktyg för att hantera stress och ändra på negativa tankemönster.

Pernilla Garmy har genomfört en pilotstudie på en skola i Höganäs, Sverige. Under läsåren 2010–2011 och 2011–2012 erbjöds DISA i årskurs 8 som en kurs inom ramen för ämnet Idrott och hälsa. Av de 68 eleverna valde 62 att delta i DISA. Både flickornas och pojkarnas sinnesstämning förbättrades märkbart direkt efter genomförd kurs, och för flickornas del kvarstod denna förbättring vid ettårsuppföljningen. En majoritet av eleverna var positiva till kursen, men 9 procent var ne-

gativa och 27 procent var neutrala. Fler flickor än pojkar var nöjda, men skillnaden var inte signifikant.

– Den sociala förmågan är en mycket viktig aspekt i förebyggande arbete. När man mår dåligt börjar man ofta isolera sig och orkar inte umgås. Har man fått gå DISA kan man kanske påverka detta i ett tidigt skede. Flera av ungdomarna tycker exempelvis att det är viktigt att kunna schemalägga roliga saker, säger Garmy.

I nästa steg av utvärderingen intervjuades ledare i fokusgrupperna. Ledarna reflekterade över att det var viktigt att personkemin stämde mellan ledarna. De upplevde att även om de nådde de flesta av eleverna i grupperna, så fanns det några elever som var svårare att engagera. Det ledde till att ledarna lade till extra lekar eller kommunikationsövningar och använde sig av känslökort.

Garmy påpekar även att grupp-

storlek är ett viktigt element, liksom diskussionen om vad som är tillåtet att modifiera i DISA-manualen som ledarna borde följa.

– Vissa DISA-ledare upplever att de förlorar något viktigt som kommer upp spontant om de följer manualen för noggrant, berättar Garmy. I utvärderingen kom också fram att gruppledarna såg DISA-arbetet som allmänbildande och att samhörigheten med andra gruppledare var givande.

Fortsättning följer

Just nu pågår datainsamlingen till två ytterligare studier. Den ena är en enkätstudie där ungefär 800 elever i årskurs 8, både de som går på skolor som har DISA och de som inte har DISA, besvarat enkäter om sin psykiska hälsa vid tre tillfällen, före och efter kursen samt efter ett år. För att få reda på erfarenheter av kursen har man i den andra undersökningen intervjuat ungdomar som deltagit i DISA.

Så mycket Tove Jansson

Benita

AHLNÄS

Benita Ahlnäs är redaktör och bibliotekarie samt mångårig skribent i Svenskbygden

KNAPPAST HAR det undgått någon att Tove Jansson i år firar sitt 100-års jubileum. Ett överflöde av information finns i massmedia och på nätet. Googla på **Tove Jansson**. Resultatet är enormt. Ja, inte sedan **Johan Ludvig Runebergs** 200-års jubileum år 2004 har man upplevt något liknande. Och dock, är det som om Tove Jansson hade uppmärksammats mera än nationalskalden. Tala om att vara kultförklarad!

På Ateneum i Helsingfors pågick från mars till september en välmatad och mångfacetterad utställning om Tove Jansson. På vernissagen var det så trångt att man bara såg ryggtaflor av publiken, och så har det också varit senare när jag har besökt utställningen – efter att först ha fått köa en lång stund. Köerna har fört tankarna till krigstida matköer i vårt land, eller senare konserter med internationellt kända artister.

I Helsingfors har en park efter mullvadsarbete av initiativtagarna fått namnet ändrat till Tove

Per Olov Jansson och Carl Gustaf Hagström har sammanställt en utställning om Tove Janssons liv. Det är en ambulerande utställning som från Borgå fortsätter i höst till Luckorna i Helsingfors, Kyrkslätt, Raseborg och Kimito. Mera information finns på www.luckan.fi
Foto Benita Ahlnäs.

Janssons förmån. I Borgå har en lekpark invigts i Tove Janssons namn. Det som Borgå däremot har fått se sig snuvad på (på grund av egen oföretagsamhet) är en Tove Jansson-attraktion likt Muminvärlden i Nådendal.

I augusti arrangerade Borgå

folkakademi ett internationellt litteraturseminarium till minnet av Tove Jansson. Det högklassiga programmet kulminerade den 9 augusti, vilket var Tove Janssons födelsedag. **Birgitta Ulfsson**, vän med Tove Jansson i ett halvt sekel, tolkade *Vem ska trös-*

ta knyttet till ackompanjemang av **Lowe Pettersson**.

Boel Westin och **Monika Fagerholm** medverkade bland andra i en paneldiskussion rubricerad Havet och litteraturen. President **Tarja Halonen** med make hade inbjudits till seminariet. Hon förärdades med ett rödvitrandigt muminmammaförkläde sytt av **Monica Rosendahl**. Seminariet avslutades med bland annat en litterär performance framförd av **Annika Sandelin**, **Stella Parland** och **Linda Bondestam**.

Socker på botten var vernissagen på Tove Jansson-utställningen på Luckan i Kulturhuset Grand i Borgå. Utställningen öppnades av de medverkande fotograferna **Per Olov Jansson** (den enda kvarlevande av Tove Janssons syskon) och **Carl Gustaf Hagström**.

Kim Gustafsson har i sommar satt upp en pjäs om Tove Jansson och **Tuulikki Pietilä** i Eidisviken i Pellinge, som var "flickornas" fasta punkt under många år på deras färd vidare ut till Klovharun. Kim är barnbarn till **Greta** och **Albert Gustafsson** som var familjen Janssons sommarhyresvärdar allt från den tiden Tove var barn. Läs mera om detta i artikeln *Abbe, Tove och Greta* i Svenskbygden 2-2014.

Detta bara som några axplock ur den digra Tove Jansson-agen dan. Program finns fortfarande så att det förslår för hela jubileumsåret ut, och säkerligen mera därtill.

Så mycket Tove Jansson! Och hur mycket som än skrivs om henne och hur många seminarier och diskussioner om jubilarer och hur mycket penetrerande ända in i hennes djupaste skrymslen så kan jag inte låta bli

På Det internationella litteraturseminariet i Borgå i augusti förärdades president Tarja Halonen ett förkläde av Monica Rosendahl. Till höger rektorn för Borgå folkakademi Henrika Nordin. Foto Benita Ahlnäs.

att citera åländske landsprosten **Valdemar Nyman**: "Försök inte fånga mig, jag är ju en fjäril!"

Tove låter sig inte heller fjättaras. Bägge två svävar i rymden likt **Chagalls** änglar.

Under de över 40 år jag ledde litteraturkretsen vid Borgå medborgarinstitut var Tove Jansson den enda av de cirka tvåhundra medverkande författarna som på grund av "blyghet" (som hon uttryckte sig), avstod från att uppträda. I stället skrev hon till mig

några brev där hon gav tips om vad jag kunde berätta om henne och hennes då aktuella bok *Anteckningar från en ö*, som handlar om Klovharun. Det har blivit många föredrag för bland annat skolor och föreningar om Tove Jansson inte minst under detta jubileumsår. Gång på gång har jag återkommit till Tove Janssons värld bekant för mig allt sedan hennes debut 1945 med *Småtrollen* och den stora översvämningen.

TEXT & BILD: RABBE SANDELIN

Peter Backa och tredje sektorns sju dödssynder

När Peter Backa i november går i pension från SFV-tillhörande Svensk byaservice har han i närapå tjugofem år arbetat för utvecklandet av folkrörelser och bildning. Nu ser han risker i att tredje sektorn och den fria bildningen anammar de ekonomiska och finansiella termer som är populära i företagsvärlden, och som redan trängt in i de offentliga strukturerna.

DÅ SVENSKBYGDEN träffar Peter Backa är det ännu några månader kvar till pensioneringen. Backa säger att det onekligen kommer att kännas ovant att lämna över stafett-pinnen, eftersom han varit så aktiv så länge. Och de nätverk han byggt upp i jobbet är nödvändigtvis inte sådana som kan följa med efter pensioneringen.

– Jag är ändå involverad i ar-rangerandet av några internationella och nationella konferenser, så det blir en sorts mjuklandning. Men det största jag tänker ägna mig åt efter pensioneringen är att fortsätta studera, målet är att ta magistersexamen så småningom. Och så skall jag förstås fortsätta skriva.

På sin slutraka inom SFV har

Backa ofta funderat över begreppet bildning, och dess förhållande till det omgivande samhället. För en förening som SFV skall det alltid vara intressant och aktuellt att fundera över begreppet. Och trots att begreppet ger lite olika associationer på olika håll och vid olika tider, ser Peter Backa några gemensamma, grundläggande drag – samt klart och tydligt vad bildning inte är.

– Bildning är inte synonymt med utbildning. Utbildning har i de allra flesta fall ett klart mätbart mål inom synhåll, som en examen eller ett yrke. Bildningen siktar i stället på att utveckla oss som människor, bland människor. På det sättet är

Till vänster: Människan är måttet, utgångspunkten för bildning. Därför hamnar den fria bildningen lätt i kläm när de offentliga strukturerna, samhällsreformerna och politikernas iver oftast handlar om sammanslagningar, stora enheter, stordrift och gigantism, säger Peter Backa.

bildningen nära släkt med humanismen, och hela tanken på en mänsklighet som har förmåga att lära sig något annat än direkt överlevnad.

Backa citerar en definition av bildning som han gillar:

– Bildning handlar om att resa sig, och se lite mer av horisonten.

När man talar om bildning borde man därför enligt Backa alltid ha de mänskliga proportionerna i tankarna.

– Det är människan som är måttet, utgångspunkten. Och därför är det likaså ett faktum att bildningen, och specifikt den fria bildningen, lätt handlar i kläm när de offentliga strukturerna, samhällsreformerna och politikernas iver oftast handlar om sammanslagningar, stora enheter, stordrift och gigantism.

Det är enligt Backa också ganska förbluffande hur nästan hela det politiska spektret nått konsensus om stordriftens fördelar; ingen vill tala som små, flexibla och effektiva enheter, trots att det sist och slutligen finns ganska få belägg för att saker och ting sköts bättre och effektivare i större enheter.

– Då bildning skall ske i stora enheter leder det dessutom mycket lätt till att kraven och regelverken blir så felanpassade att man nästan lika bra kan sluta direkt. Jag kallar dem för ”de sju dödssynderna”.

De sju ”dödssynderna”

I trycket av samhällsförändringarna riskerar bildningen och hela organisationsfältet att ”moderiktigt” anamma aspekter från andra verksamheter, som inte hör hemma där. Likaså riskerar många att fortsätta på i alltför in-

» – Bildning är inte synonymt med utbildning. Utbildning har i de allra flesta fall ett klart mätbart mål inom synhåll, som en examen eller ett yrke. Bildningen siktar i stället på att utveckla oss som människor, bland människor.»

vanda hjulspår – man vågar för säkerhets skull inte vara innovativ och nytänkande.

1. Otidesenlighet

Man inser inte att nya generationer har nya bildningsbehov.

2. Ytlighet, utseende

Man satsar mer på yta och layout än innehåll.

3. Missriktad ”professionalism”

Man vågar inte titta över fackgränserna. Världen förändras, men man törs inte riktigt hänga med.

4. Krav på mätbara mål och resultat

Bildning och bildningsnivå är nästan omätbara begrepp, och kraven på mål och resultatbeskrivningar leder oftast bara till ökad byråkrati, som inte gagnar någon.

5. Förväntan på omedelbar nytta

Bildningssträvanden leder sällan till att något av ekonomisk nytta omedelbart sker för den individ som deltar. En bildad befolkning ger däremot på längre sikt mycket nyttiga effekter i samhället.

6. Tänkande i fel termer

Ekonomiska termer har gjort in-trång på många områden där de inte hör hemma, så också i bildningen och organisationerna. Man talar till exempel om ”kunder”, i stället för om elever, eller om ”försäljning” då man egentligen menar samarbete.

7. Jargong och metoder från näringslivet

Den så populära SWOT-analysen borde inte alls användas gällande föreningar och kommuner. Tredje sektorn behöver verkligen inte ha ”företagaranda”.

Backa vill poängtera att undvikandet av de sju ”dödssynderna” inte innebär att man struntar i kvalitetskrav eller substans – att man kan pyssla med vad som helst bara man får lite finansiering.

– Tvärtom kan man koncentrera sig på kvalitet och substans, då man struntar i, och skär bort sådant som inte alls hör hemma på det här fältet.

Peter Backa säger att terminologin och tänkandet från näringslivet både är ett symptom och en drivande orsak när man observerar trenden mot allt större enheter – både på mellanstatligt, nationellt, och på närings-samhällets plan.

– Man talar i vackra ordvändningar om deltagande, när demokrati och hållbar utveckling, men glömmer att stora enheter så gott som aldrig kan leverera de här sakerna.

Backa är ändå inte alltför orolig.

– På gräsrotsnivå kan man idag iaktta också starka mottrender. Efter alla stora sammanslagningar börjar det åter dyka upp nya, mindre enheter som svarar mot närings-samhällets behov.

Mot en Västänfjärdssocken

Kommunreformer väcker känslor hos lokalinvånarna. En grupp i Västänfjärd, en före detta kommun i Åbolands skärgård, har skapat ett byråd för att behålla sin hembygd. Men målen är högre än bara det.

DET SER inte som vanligt ut under Forneldarnas natt på Kalkholmen, gästhamnen i Västänfjärd där jakten Eugenia är belägen. Fyra bodar har, med Kimitoön kommuns och talkoarbetarens hjälp, byggts upp. Västänfjärdsbor säljer sina produkter, och lokala föreningar presenterar sin verksamhet. Honungsburkar och porslin är bara exempel på vad som säljs. Tre styrelsemedlemmar från byrådet är på plats. Föreningen grundades 2010 – ett år efter att kommunerna Västänfjärd, Dragsfjärd och Kimito slogs ihop till Kimitoöns kommun.

– Vi såg ett behov av att behålla Västänfjärd som hembygd samt dess service men också att utveckla den som en socken, menar **Gunnevi Vesterlund**, ordförande för byrådet.

De vill uppnå detta genom att engagera Västänfjärdsbor och fritidsboende - därtill skapa ett

Västänfjärd som är tillgängligt för alla. De har fått EU-finansiering för att utveckla sitt arbete, som går under namnet "För Västänfjärd, i tiden". Ett aktuellt projekt är att bygga ett servicehus på Kalkholmen, där det skulle finnas kontorsutrymmen och möjlighet till inkvartering. Byrådet har utarbetat en dispositionsplan för hur Kalkholmen skulle utvecklas. Bland annat simstrand, lekstrand och båtplatser hör till planerna.

– Vi hoppas att Kalkholmen blir en träffpunkt för de som vistas på orten, säger Vesterlund.

Kulturen är också viktig för

byrådet. Västänfjärd har traditioner av jord- och skogsbruk, kalkindustri samt sjöfart. Byrådet har utvecklat en kulturstig i Lammala, som har planerats av styrelsemedlemmen **Marjatta Karikoski**.

– Som inflyttad Helsingforsbo är det intressant att jag lär mig om bygdens historia under arbetet, säger Karikoski. Vid stigen ligger sammanlagt 27 hus som byggdes före 1950.

– Tanken är att turistföretagarna ska kunna använda stigen för att erbjuda sina tjänster, eftersom byrådet inte kan driva affärsverksamhet, tillägger Vesterlund.

Båda tillägger att en andra kulturstig, som skulle omfatta Norrslammala, är under planering. Man har lagt upp en utställning på Västänfjärds bibliotek om gruvverksamheten i Västänfjärd och en akvarellutställning av Folke Eriksson. Byrådet ordnade under Forneldarnas natt ett seminarium, där fritidsboende **Bengt Juselius** berättade om **Stephan Löfving**, som var verksam som patigångare och spanare i Åbolands skärgård på 1700-talet.

Fler frivilliga behövs

För att allt ska fungera skulle styrelsemedlemmarna gärna se fler frivilliga.

Styrelsemedlemmarna Gunnevi Vesterlund, Runa Heino och Max G. Andersson vid boden "Kamarn".

– Oftast är det bara vi som är engagerade. Vi hoppas att såväl Västänfjärdsbor som fritidsboende aktiverar sig, anser Vesterlund.

Ett samarbete med näringslivet i Västänfjärd anser Vesterlund också att är nödvändigt för att få igång projekten. Byrådet skickar ut en bulletin som innehåller information om evenemang och historier från bygden till alla hem i Västänfjärd. Styrelsen planerar att samarbeta med andra byråd i näromliggande områden, som till exempel Raseborg. Ändamålet är att utbyta erfarenheter och presentera sin verksamhet. De vill även bygga kontakter utanför landets gränser, då i Norden och i stater kring Östersjöregionen.

Styrelsemedlemmarna ser byverksamhet som ett bra sätt att förvalta hembygden. En utmaning är de aktuella kommunreformerna, vilka väcker oro moln. De oroar sig över att när-

demokratin kan försämrats, och att kommunen glömmet bort de små områdena.

– Därför har vi bjudit in kommunalpolitiker till diskussionstillfällen för att diskutera aktuella frågor. Kommunen ska inte glömma bort oss, säger Vesterlund bestämt.

Ett byråd ska enligt styrelsemedlemmarna fungera som ett fullmäktige, som behandlar aktuella ärenden för bygden. På det sättet tar man ansvar för sin egen framtid.

Man får intrycket av att Västänfjärds byråd har många visioner för framtiden, och att arbete finns så det räcker. Styrelsemedlemmarna säger att det är både roligt och besvärligt på samma gång. Det är mycket jobb med att söka EU-finansiering, marknadsföra verksamheten och att få i gång allt.

– Vi har ett behov av en halvtidsanställd som skulle hålla i trådarna, tillägger Vesterlund.

Samtidigt är det något de brinner för – att utveckla och behålla sin hembygd. Att föra samma glöd till övriga Västänfjärdsbor, fritidsboende och samarbetspartner är den röda tråden för byrådets verksamhet.

Tvärsektoriellt seminarium betonar:

Mångsidig läskompetens allt viktigare

Utbildningsstyrelsens seminarium Läsforum vill nu väcka beslutsfattarna och de som arbetar med utbildning till begreppet mångsidig läskompetens eller multilitteracitet. Denna breda läskompetens betyder mycket mer än bara vanlig läsförståelse. Det berättar undervisningsrådet Gun Oker-Blom på Utbildningsstyrelsen.

MYCKET HAR de senaste åren skrivits om att läsandet minskar, speciellt bland pojkar. Den rådande uppfattningen är att unga, och då speciellt pojkar, under fritiden väljer bort böcker för att i stället koncentrera sig på dataspel och internet. Mycket av diskussionen har därefter kretsat kring hur man skall locka pojkarna att plocka upp böckerna igen.

– Det där stämmer förstås i grova drag, men problemet har så många fler aspekter. Problemet är inte enbart att unga inte läser böcker, utan att hela läskompetensen fallerar. Det betyder att trots att alla ”kan läsa”, så kan det vara dåligt ställt med riktig läsförståelse – att greppa vad en text handlar om, och att se och känna sammanhang växa fram under läsningen.

Det räcker alltså enligt Gun Oker-Blom inte att man får en bok i handen efter att man enkelspårigt lärt sig bokstäverna och vad

enskilda svåra ord betyder. Kontexten, tolkningen, symboliken är det avgörande. Och det här måste tas i beaktande i all undervisning.

– På engelska använder man idag ordet literacy i bred betydelse, det vill säga förmedlandet av en läskunnighet och kompetens som tar i beaktande att det inte bara gäller att väcka läslust; unga skall också få en allmänbildande grund och utveckla sin förmåga till kritiskt tänkande, så att man kan placera in texter i sammanhang och helheter.

Och som fortsättning på diskussionen gällande böcker och internet poängterar Oker-Blom att problemen definitivt inte bara gäller texter i tryckta böcker.

– Texter kommer emot oss även på nätet och i dataspelen. Det blir hela tiden viktigare att på riktigt förstå de textmassor som bombarderar oss från alla håll. Annars blir du ju en lättlurad medborgare, eller åtminstone en lättvägled.

Gun Oker-Bloms skräckscenario för framtiden är att befolkningen består av två ”kast”: de läskompetenta som smidigt rör sig i samhällsstrukturerna, och de som nog kan läsa texter, men som inte på riktigt förstår vad det hela handlar om.

Tvärsektoriellt

Läsforumet på Hanaholmen den 20–21 november är tänkt att bli en tvärsektoriell inspirationskälla för dem som arbetar med de här frågorna. I föreläsningarna, diskussionerna och i workshops betonas hur den djupare läsförståelsen även hänger ihop med kreativitet. Och forumet vill ge en bild av alla de initiativ som är på gång för att stödja läsandet.

– Barn och unga är medfött kreativa och problemlösande. Använd de här egenskaperna för att väcka läslust och litteraturintresse, och se till att inget i den omgivande miljön hämmar kulturmöten och konstnärlighet. Det börjar finnas forskning på det här området, det kommer vi också att få höra om.

Då denna tidning distribueras har anmälningstiden till seminariet Läsforum redan gått ut, och deltagarantalet är begränsat. Man kan fråga efter avbokade platser av hanna.barlund@oph.fi

Texter kommer emot oss även på nätet och i dataspelen, och det blir hela tiden viktigare att förstå de textmassor som bombarderar oss. Annars blir du ju en lättlurad medborgare, eller åtminstone en lättvägled, säger undervisningsrådet Gun Oker-Blom.

Marguerite Duras När fördämningen brister

*Marguerite var drottningen,
brutal som en get,
oskuldsfull som en blomma
och mjuk som en katt.*

Claude Roy, författarkollega

DEN ÄLDRADE Duras som vägrar möta min blick bakom stora glasögon på bokomslaget porträtt liknar mest en sköldpadda. Det lilla rynkiga ansiktet skjuter upp mellan hopkurade axlar, halsen döljs av en stor polokrage. Hon har strupcancer, men ser märkvärdigt målmedveten och stark ut. De höjda ögonbrynen verkar ifrågasättande, ironiska.

Ett ungdomsporträtt på en annan bokpärm visar det blomlika, kattaktiga som ungdomsvännerna minns. Ögonen sitter brett isär. Det är ett ansikte som skiljer sig från mängden. Som författare och filmregissör skiljer hon sig också från mängden. Ingen är som hon, magiskt tidlös och hjärtskärande vacker och obönhörligt konsekvent i sina uttrycksformer.

Uppväxt i Indokina

Marguerite Donnadiou föddes den fjärde april 1914 i Gia Dinh i utkanten av Saigon som yngsta dotter till Emile och Marie Donnadiou. Föräldrarna var lärare som emigrerat från Frankrike till franska Indokina. Hon hade två äldre bröder, Pierre och Paul. Pierre terroriserade sina yngre syskon, rökte opium, stal och spelade bort pengarna. De yngre syskonen stod varandra oerhört nära, med incestuösa undertoner. När Paul dog, endast 27 år gammal, ville Marguerite ta sitt eget liv.

Under de första åren bodde familjen i eleganta koloniala residens, till exempel i det forna kungliga palatset i Phnom-Penh. Fadern insjuknade emellertid allvarligt och återvände då till

Frankrike där han köpte en jordegendom i byn Duras innan han dog år 1921, då Marguerite endast var sju år. Under två år bodde modern och de tre barnen i Duras, men återvände till Indokina 1924. Modern försörjde sin familj genom att undervisa vietnamesiska barn i franska. Hon gjorde en misslyckad jordinvestering i Kambojja vid randen av Stilla havet. Varje sommar vällde havsvattnet in över risodlingarna i träskområdet och skörden förstördes.

Familjen var ekonomiskt utblottad och betraktades med misstänksamhet av den vita överklassen.

Syskonen umgicks nästan uteslutande med vietnamesiska barn och talade vietnamesiska bättre än franska. Marguerite avlade studentexamen vid Franska gymnasiet i Saigon och bodde under gymnasieåren i ett statligt flickpensionat. Under denna tid blev hon älskarinna åt den kinesiska rikemanssonen Huynh Thuy Le. Som 18-åring lämnar hon Indokina för att aldrig återvända.

Pariserliv

I Paris studerade hon först matematik och juridik men tog sin slutexamen i statsvetenskap.

År 1939, strax före krigsutbrottet, gifte hon sig med studiekamraten Robert Antelme, och fick en dödfödd son. Paret anslöt sig till kommunistpartiet och var medlemmar i motståndsrörelsen under ockupationen. Till sammans med Francois Mitterand tillhörde de ett nätverk som producerade falska papper för förrymda fångar.

I parets hem samlades filosofer, författare och dissidenter, mest män. Här var Marguerite drottningen. Hon skrev också på sin första roman. Maken lämnade in manuset med orden: Säg att hon är en författare, annars tar hon sitt liv. Romanen *Stilla liv* utkom 1943. Hon hade antagit för-

fattarnamnet *Duras* efter faderns hemby.

Den 1 juni 1944 greps Robert Antelme av Gestapo och deporterades till Buchenwald där Mitterand fann honom efter Tysklands sammanbrott och lyckades föra hem honom till Paris. Han vägde då 38 kilogram och svävade länge mellan liv och död. Paret skildes 1847 efter att under några år levat i ett triangelförhållande med Dionys Mascolo. 1947 föddes sonen Jean Mascolo.

Politiskt engagemang

Den extremt auktoritära ledningen inom kommunistpartiet passade den rebelliska Duras illa. Hon kunde inte heller acceptera partiets lojalitet mot Stalin. Hon uteslöts ur partiet 1950, men hennes politiska engagemang fortsatte. Det riktade sig mot kolonialism, rasism och mot alla former av förtryck. Hon anslöt sig till en grupp intellektuella som protesterade mot kriget i Algeriet. Som skribent i journalen *Le 14 juillet* drev hon en enveten anti-gaullistkampanj.

Under studentrevolten i maj 1968 stod hon igen på barrikaderna. Hela 70-talet publicerade hon regelbundet artiklar i feministiska magasin även om hon aldrig officiellt anslöt sig till någon organisation. Hon var djupt desillusionerad beträffande alla former av ideologier och auktoritära strukturer. Hon valde att uttrycka sina ställningstaganden i konstnärlig form.

Duras understödde inte den moderna människans strävan till självförverkligande. Detta "själ" kan endast överleva på bekostnad av andra människor. Hon hävdar att i hennes Utopia är gruppidentiteten viktigare. Trots detta tycker jag att en trotsig och egensinnig individualitet är kännetecknande för all hennes konstnärliga produktion. En kollektiv varelse varken ville eller kunde hon vara.

En fördämning mot Stilla havet

Duras tredje roman, *En fördämning mot Stilla havet*, kom ut 1950. Här berättar hon för första gången om sin uppväxt i franska Indokina. Romanen betraktas som en grundsten i Duras fiktionsvärld. *Jag återvänder till stenmassorna när jag skriver. Stenarna i Fördämningen*. Så skriver Duras 45 år senare. Hela Duras liv och konstnärskap handlar om att bygga fördämningar och om rädslan för att fördämningen ska brista. Orden är byggstenarna. De ska hålla smärtan och vansinnet borta.

Den fördämning modern byggde mot Stilla havet byggdes inte av sten utan av trästockar. De perforerades av tusentals små röda krabbor så att fördämningen gav vika och havet strömmade in och förstörde odlingarna. Hela romanen handlar om denna fördämningens galenskap som drabbade modern, hennes verkningslösa drömmar om att bygga en ny fördämning, hennes fixering vid olyckan. Barnens illusionslösa kärlek till modern är starkare än driften att göra uppror. I allomfattande lojalitet skämtar de om katastrofen och förvandlar historien om fördämningen till en fars.

Duras hämtar stoff från en faktisk uppväxtmiljö. Hon beskriver den som ett slags outhärdligt överflöd av verklighet. Barndomen kommer att driva som ett olycksbådande flöde med gåtfulla underströmmar genom hela hennes konstnärskap. Hon ska ständigt vara rädd för den stund då fördämningen brister.

Älskaren

Duras säger att allt skapande är ett sorgearbete som hör ihop med barndomen. Hon har aldrig riktigt förmått lämna barndomen och kärleken till modern. I romanen *Älskaren* återvänder hon till Indokina och skriver en tvillingbok ▶

till *En fördämning mot Stilla havet*. Genom skrivandet förvandlar hon skammen till lust och rädslan till begär. Den femton och ett halvt år gamla Lolitagestalten iklädd en rosafärgad herrhatt och trådslitet råsidenlinne låter hudfärgens, kolonialmaktens, barnets och könets fördämningar brista genom att älska med en kinesisk man. Hon kan försörja sin våldsamma brors opiumberoende och underhålla moderns omöjliga drömmar om fördämningen som ska återge henne välstånd och värdighet.

Genom att skriva bygger Duras en egen fördämning mot rädslan och skammen. Sorgen förvandlas genom skrivandet till hänförelse.

Duras skriver: *Jag hade turen att ha en mor som led av en så ren förtvivlan att ingen glädje i livet, hur häftig den än var, kunde få henne att glömma den helt.*

Modern trodde att hon kunde tämja havet. Hon trodde också att hon kunde tämja sin dotter.

Flickans förhållande till den kinesiska älskaren skildras med kylig distans. Hans person är märkligt diffus och undfallande. Kanske modern är romanens verkliga älskare, denna hopplösa gestalt som älskade olyckan så som andra älskar lyckan.

I alla Duras böcker är ändå skrivandet den första och största älskaren. *Att skriva är att älska eftersom ordet kärlek existerar.*

Smärtan

Duras har kritiserats för att vara känslolös, sakna humor och ironi, och för att ständigt ge nya versioner av sanningen. Personligen finner jag den kritiken poänglös. Skapandet följer sina egna regler och omskapar ständigt verkligheten för att göra den förståelig. Det är likväldigt sant att många av hennes gestalter förefaller viljelösa och känslolösa.

Jag tror att det bakom denna kyla döljer sig en outhärdlig

smärta. Kylan fungerar som en fördämning mot de känslor som är omöjligt att bära.

Smärtan är titeln på en bok där Duras beskriver krigets sista dagar i Paris, april 1945. Texten bygger på de dagboksanteckningar Duras skrev medan hon väntade på att maken skulle återvända från förintelselägret. Hon skrev för att överhuvudtaget kunna hantera den oerhörda sorg och smärta som förtärde henne inifrån. Den gjorde henne oförmögen att äta, hon orkade knappt leva. Varje dag gick hon till Orsay-stationen för att spana efter sin makes ansikte.

När hon till slut fick se honom kände hon inte igen honom. Utmattad somnade hon överallt, vaknade skräckslagen. Tänk om mannen dött medan hon sov?

Vid sin makes sjukbädd säger hon att hon miste smärtan. Den uppgick i makens kamp att överleva, blev ett med sorgen över broderns död och den dödfödda sonen. Smärtan blev föremålslös, den kom att grunda sig på det förflutna. Samtidigt hade den införlivats med hoppet. Varje dag resten av sitt liv skulle hon tänka: Han dog inte i koncentrationslägret.

Känslan av isolering

Genom hela Duras författarskap löper en stark känsla av isolering. Många av hennes gestalter befinner sig på sidan om livets egentliga strömfåra. En del följer strömmen viljelöst.

I den märkliga romanen *Sommarregn* skildras en familj som lever helt utanför det samhälle de med förundran iakttar. Den äldsta sonen *Ernesto* tar hand om systemkonen. Han är ett geni, samtidigt både vis och naiv. Han vägrar gå i skola för där lär han sig sådant som han inte vet.

Mellan *Ernesto* och systemen *Jeanne* finns en farligt stark kärlek, som får mig att associera till det utanförskap och den kärlek

som Marguerite och brodern Paul delade.

I den lilla romanen *De små hästarna i Tarquina* skildras en självvald isolering. En grupp vänner tillbringar sin semester tillsammans i ett litet italienskt samhälle. Alla har sina valda roller. Enformighet och plågsam lättja förvandlar semesterparadiset till ett klaustrofobiskt fängelse där ledan är det ultimata straffet. Ingen står ut med hettan. Längtan efter regn blir viktigare än den tragedi som utspelat sig i byns närhet. Duras budskap är att det inte går att ta semester från det ansvar som kallas livet. Det går inte att ersätta livet med undanflykter.

En annan form av isolering och flykt undan livet möter läsaren i romanen *Sjömannen från Gibraltar*. I en plötslig ingivelse lämnar en man sitt tidigare liv och går ombord på en lustjakt. Den ägs av en rik kvinna som ägnar hela sin tillvaro åt att färdas från hamn till hamn på spaning efter en man som hon en gång älskat, han som kallas *sjömannen från Gibraltar*.

Sjömannen blir en symbol för vår längtan efter det ouppnåeliga idealet, det som den fysiska kärlekens nomader rastlöst söker i varje kärlekspartner. Drömmen blir viktigare än livet, men allt är till slut ett jagande efter vind.

Från litteratur till film

1959 bad regissören Alain Resnais Duras skriva manuskriptet till en film om Hiroshima vilket resulterad i filmen *Hiroshima mon amour*. Filmen blev en enorm framgång. Jag såg den som sjuttonåring och tycker fortfarande att det är en av de filmer som berört mig starkast.

Duras var själv inte alls nöjd med Resnais filmatisering. Besvikelsen över det sätt på vilket hennes ord blev film gjorde till slut att hon började regissera sina texter själv.

Mellan åren 1966 och 1985 gjor-

Duras texter översatta till svenska:

- *Stilla liv* 1947
- *Halv elva en sommarkväll* 1962
- *De små hästarna i Tarquina*, 1963
- *Hiroshima, min älskade* 1984
- *En fördämning mot Stilla havet* 1985
- *Dödssjukdomen; Mannen i korridoren* 1985
- *Älskaren* 1985
- *Smärtan* 1986
- *India song* 1986
- *Moderato cantabile* 1986
- *Förgöra, säger hon* 1987
- *Savannah Bay* 1987
- *Lol V. Steins hänförelse*, 1988
- *Blå ögon svart hår* 1988
- *Emily L.* 1989
- *Vardagens ting*, 1989
- *Sommarregn* 1991
- *Älskaren från norra Kina* 1993
- *Det är allt* 2000
- *Fartyget Night* 2006
- *Abahn, Sabana, David* 2007
- *Anteckningar från kriget* 2009
- *Sjömannen från Gibraltar* 2010

Duras skrev mer än 70 romaner, pjäser och filmmanus.

de Duras karriär som filmregissör med en avantgardistisk och experimentell profil. Hon registrerade sammanlagt 19 filmer. Hennes filmer är närmast bildpoem där bilderna illustrerar en berättarröst, ofta hennes egen suggestiva stämma.

Sin sista film, *Les Enfants*, gjorde hon 1985 tillsammans med sin son Jean Mascolo.

Duras hade lämnat de nakna orden och skrivandets ensamhet för att hon var rädd att fördämningarna av ord skulle rasa och vansinnet sippra in så som hon sett det hos modern. I filmskapandet fann hon en ny form av arbetsgemenskap, men till slut hade hon gjort filmen så minimalistisk att endast mörker och tystnad återstod.

Filmen var klar. Jag skulle börja skriva böcker igen. Jag skulle återvända till mitt hemland, till det förfärande arbete jag hade lämnat bakom mig för tio år sedan. Jag vilade efter en seger, segern över att slutligen ha nått fram till det omöjliga i att göra film.

Den sista fördämningen

Tidvis präglades Duras liv av alkoholism och sjukdom. Jag ser hennes alkoholism som ett fåfängt försök att bygga en fördämning mot livet. Hon blev allt mer excentrisk och talade om sig själv i tredje person. Hennes självupp-

tagenhet var grandios. *Jag råkar vara genial. Jag är van vid det nu*, säger hon i sin sista bok *Det är allt*. Självmytologiseringen fungerade säkert som ett skydd mot den kritik hennes litterära verk och även filmerna utsattes för mot slutet av hennes liv. Återigen bygger hon en fördämning mot känslan av utsatthet och berömmelsens bräcklighet.

Hon betraktades som elitistisk, känslolösa och svår i största allmänhet. Den mest berömda boken, *Älskaren*, började klassas som tonårsläsning. Hon fick också kritik för sin språkbehandling.

De sista sexton år levde Duras tillsammans med den 40 år yngre homosexuella Yann Steiner som hon träffade i början av åttiotalet. Duras gav honom namnet *Andréa*. Han beundrade henne oerhört och axlade rollerna som älskare, samtalspartner, sekreterare och till slut sjukvårdare, då hon insjuknade i strupcancer. *Det är allt* är en tunn liten dagbok och en dialog med Yann Andréa, men framför allt är det en bok om att skriva. *Skriver man hela livet lär man sig skriva. Det räddar en inte från något. Allt är fåfänglighet och jagande efter vind.*

Det är allt är också en rasande kamp mot dödens intighet och Guds frånvaro. Hon avslutade boken den 28 februari. Tre da-

gar senare, den 3 mars 1996 drog Marguerite Duras sitt sista andetag. Allt är sagt. Den sista fördämningen brister. Nu återstår endast tystnaden.

Litterär upprättelse

Marguerite Duras har trots allt inte tystnat. Lagom till hundraårsminnet av Duras födelse har förlaget *Gallimard* gett henne en storartad upprättelse. I prestigebiblioteket *Pléiade* finns Marguerite Duras verk i fyra utsökta volymer på närmare 3500 sidor, tryckta på finaste bibelpapper och med guldplåderade ryggar.

Nya utgåvor finns på nytt tillgängliga också på svenska. Nya läsare sugns in i ett författarskap där liv och litteratur är ett, men där författaren alltid väljer litteraturen framom sanningen. Hennes texter stiger och faller som ebb och flod. Genom dem alla drar det strömmande vattnet regelbundet som andetag: *Stilla havet*, *Mekongfloden*, *Seine*, *Medelhavet*, *Atlanten*. Hon lockar läsare till sig, men lämnar dem ändå utanför, grubblande över en olöslig gåta.

Hon fortsätter att bygga fördämningar mot det hav som är livet.

Jag har aldrig skrivit, när jag trott mig skriva, aldrig älskat när jag trott mig älska, jag har aldrig gjort annat än att vänta framför den stängda dörren.

Kärlek i lögnens skugga

Gustaf

WIDÉN

Journalisten och författaren Gustaf Widén är medlem av SFV:s styrelse.

SANNINGEN SKA göra oss fria, om vi får tro Jesu ord i Johannesevangeliet.

Och att sträva efter sanningen anses ju allmänt tyda på etisk medvetenhet. Vill vi bli bättre människor borde lögnen vara oss fjärran.

Samtidigt vet vi att vardagen är fylld av lögner eller halvsanningar. Den som ständigt hävdar rätten att i varje ögonblick uttala sin sanning lär inte bli särskilt populär på ett socialt plan. Ingen tycker om alla medmänniskor, men det betyder inte att man i sitt sanningsnit alltid måste tala om vilka egenskaper som irriterar hos dem man möter på livsvägen.

Faktum är att samhället knappast skulle fungera om alla lögner var portförbudna. Som journalist vet jag exempelvis att man i princip aldrig kan lita på det som en politiker säger. Inte för att alla inom politiken skulle vara onda individer, utan för att spelets oskrivna regler helt enkelt förutsätter ett visst mått av taktisk lögn. Den beslutsfattare som bekänner sig till sanningens evangelium talar mot bättre vetande.

MEN HUR är det med livslögner på ett mera privat plan? Blir vi lyckligare av att emellanåt undvika ett absolut sanningskrav?

Kring den frågan kom jag att fundera under läsningen av **Per Wästbergs** nya bok *Erik och Margot* (Wahlström & Widstrand) med underrubriken *En kärlekshistoria*. Det är en märklig berättel-

se som ställer många moraliska frågor på sin spets.

Den obegripligt produktive Wästberg, som jag redan i tonåren läste med bultande puls, har på senare år koncentrerat sig på att skriva memoarer i en rad volymer med titlar som *De hemliga rummen* (2006), *Hemma i världen* (2010) och *Ute i livet* (2012). Det blir en rapsodi genom ett liv fyllt av läsning och möten med intressanta människor, inte minst i kretsen kring Svenska Akademien, där han sedan länge är medlem. När Nobelpriset i litteratur utdelas väger Wästbergs röst tungt.

Från sin skyddade högborgerliga miljö har han gärna sökt sig till politiska brytpunkter på den globala arenan. Wästberg var den som på allvar förde in det moderna Afrika i svensk debatt.

Som en centralfigur i hela det självbiografiska verket framstår fadern, den tidigt döde journalisten Erik Wästberg, som bland annat var medarbetare i *Svenska Dagbladet* och chefredaktör för *Nya Dagligt Allehanda*. Han var sonens stora idol, en kamrat som alltid uppmuntrade och var redo till diskussion om livets väsentligheter. På fadersporträtt i litteraturen tecknas med sådan ömhet.

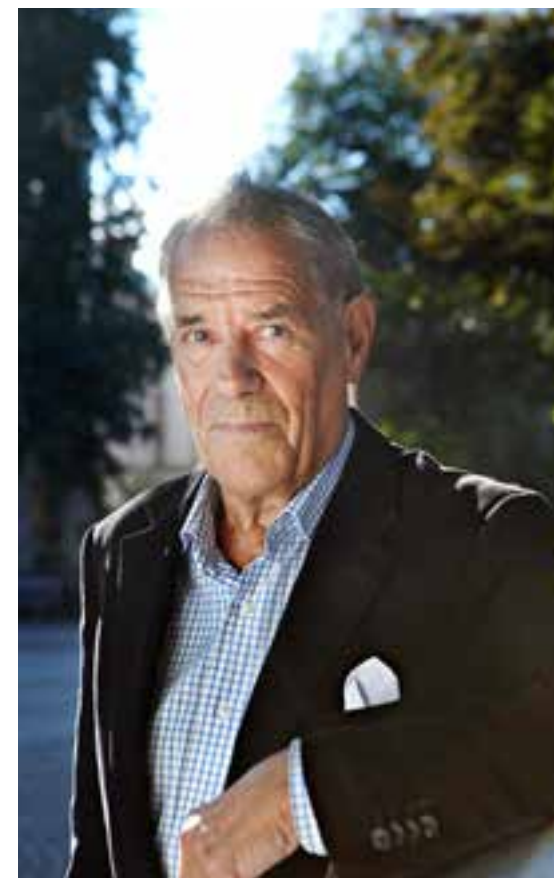
I skildringen från uppväxtåren cirklar det mesta kring Erik. I den stora våningen på Östermalm umgås tidens celebriteter under sena fester. Hustrun Greta håller för det mesta en låg profil, medan hennes syster Margot är Eriks sekreterare och arbetskamrat.

PÅ YTAN ser allt närmast idylliskt ut: ett perfekt överklassliv.

Men ett halvt sekel efter faderns död får Per Wästberg information som gör att allt han skrivit om sin bakgrund måste omvärderas. Hans drömska minnesbilder står plötsligt i kontrast till bokstavsverkligheten.

Det visar sig att fadern och Margot under sjutton år, ända till hans död 1954, hade ett förhållande som i känslomässig intensitet måste kallas passionerat. Det hela började med något som snarast kan betecknas som en våldtäkt: Erik tränger sig på den blott sjuttonåriga svägerskan, som visste föga om sexuella ting. Men hon accepterar situationen och fylls efterhand av en allt större kärlek till förföraren. Allt var hemligt. Ingen i närmiljön kunde tydligen ana att den framgångsrike skribenten och hustruns syster var ett par. Visst reste de ofta bort tillsammans, men det handlade ju om arbete, om journalistiska uppdrag och affärsförhandlingar. Det hette att Margot var outhärlig som praktisk organisatör av den stressade Eriks vardag.

Visste eller anade Greta att hon var utsatt för ett moraliskt bedrägeri av ovanliga mått? Ingenting tyder på det. Familjen hade en strikt fasad, om djupare känslor talade man ogärna, viktigast var att livet fungerade i borgerligt ordnade banor. Här fanns inte rum för svartsjuka eller skandaler. Att man i den miljön skulle ägna sig åt kvalificerat äktenskapsbrott var en omöjlig tanke.

Omvärderar sina minnen. Per Wästberg skildrar i *Erik och Margot* en hemlig kärlekshistoria i uppväxtårens skyddade Östermalmsmiljö. Foto: Caroline Andersson

I familjekretsen möttes Erik och Margot dagligen, utan att på minsta sätt avslöja sina känslor inför släktingarna. Hur var det möjligt? Per Wästberg har inget självklart svar, men hela hans bok kan faktiskt ses som ett försvarstal för den livsform, i skydd av lögnen, som kärleksparet gjorde till sin. Egenomligt nog upprörs han inte heller av det dubbla sveket mot modern, som om alla aktörer i detta triangeldrama var trygga i just sin roll. Moraliska eller allmänt etiska regler saknar i det perspektivet relevans.

ÄR DET alltså lögnen som ska göra oss fria? Så långt vill jag absolut inte gå. Men att läsa "Erik och Margot" är en ganska omskakande upplevelse, där den suveräne stilisten Per Wästberg med sina glimrande metaforer onekligen ger det nöta ordet kärlek en ny betydelse.

Irak. Framme efter 900 km billedes genom öknen från Damaskus. Ur hemarkivet.

TEXT: BENITA AHLNÄS

”Följer du med till Irak?”

– Följer du med till Irak? frågade Göran. Berit, hans lagvigda, hade precis kommit hem till Billnäs från sitt lärarjobb i Karis skola. Hon blev vad man kunde säga tagen på säng. Svaret blev ett spontant ja medan barnen Harald och Ulrika utbrast i ett samfälligt ”Oj, då”.

Berit Rosenqvist - Lundberg
född i Barösund, speciallärare och talpedagog

Göran Lundberg
född i Tenala, agrológ och ingenjör
Nuvarande bostadsorter
Mattby och Barösund.

Utlandsvistelser på 1970- och 1980-talen.

Intressen: Musik, konst och litteratur. Att bruka och förvalta släkthemmanet Jutans i Barösund.

Har gjort ett tjugotal DVD-filmer över ämnesområden som:
1. Hembygd och kultur,
2. personer och gruppers minnen från frihetskriget, vinter- och fortsättningskriget,
3. Värdefulla utställningar i Svenskfinland.

Två vuxna barn.

SÅ GICK det till hos familjen Rosenqvist-Lundberg en dag i nådens år 1979. Följden blev ett uppbrott från tryggheten i Billnäs till det okända, med ett konstaterande att livet är ett stort äventyr för den som vågar språnget.

Göran som är agrológ och ingenjör arbetade på 1970-talet med produktutveckling i Fiskars. Göran prenumererade på Utrikesministeriets katalog över lediga uppdrag, vilket ledde till ett FN-uppdrag inom UNIDO (United Nations Industrial Development Organisation). Görans dröm gick i uppfyllelse. Berits utbildning som speciallärare och talpedagog kunde också omsättas på utländsk mark. Trettonåriga Ulrika språkbadade i en finsk grundskola i Irak medan sextonåriga sonen **Harald** läste gymnasiet första årskurs på distans i Bagdad med kontinuerlig kon-

takt till gymnasiet i Karis. Lundbergs fick hyra ett hus i Irak, där det rådde lugn i slutet av 1970-talet, efter att ha bott den första tiden på hotell. ”Very nice!”

Berit och Göran hade gjort en rekognoseringsresa utan barn. Första etappen var flyg till Göteborg och därifrån billedes till Wien där Göran i UNIDO-högkvarteret fick närmare information om uppdraget i Irak. Så följde en snabb resa till Volos i Grekland, över Medelhavet med bilfärja till Lathakia i Syrien. Därifrån fortsatte en lång och farofylld ökenresa med en ström av mötande lastbilar som körde utan belysning i nattsvarta mörkret. Alla var tydligen på väg till Damaskus. På grund av oroligheter i Libanon kunde man inte färdas den kortaste vägen.

– Vi har alltså kört genom Hamas och Homs (Abrahams väg)

Koptiska kors från Etiopien. Från vänster; Gondar, Lalibela och Axum. Foto Benita Ahlnäs.

och upplevt enorma sand- och ökenberg men också soluppgångar där öknen och himlen famnar varandra, inflikar Berit och Göran medan deras blickar är fjärran från dagens verklighet i Barösund.

Efter niohundra kilometer genom öknen och två passkontroller vid syriska sidan fann sig Berit och Göran helskinnade i Bagdad den 16 oktober 1979. Kvicksilvret visade på 40 grader Celsius. Het-

tan var bedövande. Behovet av luftkonditionering var högst påtagligt men det blev möjligt först ett halvt år senare.

Göran tjänstgjorde som FN-expert inom UNIDO i Irak 1979–1980. Arbetsplatsen var förlagd till ett statligt industriellt institut i Bagdad där ett flertal FN-expertter tjänstgjorde. Görans uppdrag gick ut på att sköta produktutvecklingen av jordbruks-

maskiner tillverkade av lokala fabriker.

Fredagen var muslimernas helgdag. Då kunde man åka till historiska platser som Babylon, Nineve, Erbil, Mosul och Dohuk i Kurdistan.

Om året i Irak vill Berit och Göran poängtera att arkitektparet **Heikki** och **Kaija Sirén** hade vunnit arkitekttävlingen till en konferensplats i Bagdad 1978. ▶

Etiopien. Göran framför FN högkvarteret i Genève på väg att ta emot sitt ILO uppdrag för Etiopien. Ur hemarkivet.

Detta ledde till en enorm byggboom och till att ett hundratal finskspråkiga arbetare flyttade till Irak med sina familjer. En liten finsk skola inrättades. Palatset skulle vara färdigt år 1981 då ett stort internationellt möte skulle ordnas. Man började tala om ett 1001-projekt.

Berit och Göran vill också framhålla att arkitektparet Sirén även har skapat ett underbart världsberömt s.k. kapell på Lingsö i Barösund. Heikki Siréns far, arkitekt Johan Sirén, planerade Riksdagshuset i Helsingfors på 1930-talet.

Etiopien nästa

Efter Irak blev Göran i mars 1981 kallad till ett ILO-projekt (International Labour Organisation) i Addis-Abeba. Berit återvände för en kort tid till Barösund för att i juni samma år tillsammans med barnen förenas med Göran i Addis-Abeba.

Kontrasten till hemlandet var enorm och det gällde bokstavligen att anpassa sig till en ny värld.

Göran arbetade som FN-expert inom ILO i Etiopien åren 1981–1983. Familjen bodde i Etiopien eftersom projektet JASPA (Jobs and Skills Programme for Africa) administrerades från Addis Abeba. Till projektet hörde Sudan, Kenya, Tanzania, Zambia och Botswana. Verksamheten gick ut på att från dessa länder sammanställa information och aktuella forskningsresultat och gällande handredskap och djurdragna redskap inom jordbruket. Det slutliga resultatet redovisades i en manual och i en rapport som sedan distribuerades till projektländerna, som på detta sätt kunde dra nytta av varandras kunskaper.

Berit hade under två år glädjen att få tjänstgöra i den internationella skolan som speciallära-

»Berit och Göran brukar säga att hemmet finns överallt där de råkar befinna sig. De har upplevt blomstringstider i exotiska länder men också känt av tilltagande vapenskrammel. Överallt har de blivit väl bemötta.»

re samtidigt som hon drog igång en klinikundervisning i tal-, läs-, skriv- och andra svårigheter. Skolans elever bestod till en stor del av FN-folkets och diplomatfamiljernas barn som på grund av föräldrarnas ständiga byte av stationeringsort blev rastlösa, med koncentrations- och andra svårigheter som följd.

Den urgamla Etiopiska kulturen och religionen var högst närvarande. Kärleksstoryn mellan Kung Salomo och Drottningen av Saba var mycket aktuell i Etiopien.

Dottern **Ulrika** stannade med sina föräldrar i Etiopien medan sonen Harald åkte hem till Billnäs på hösten för att avverka gymnasiet och studentexamen. Ulrika genomförde årskurserna 9 och 10 i samma internationella skola där mor Berit var lärare. Skolvägen

gick genom fält med stora betande fårskokkar som försökte blockera familjens bil. En djurkollision hade blivit en dyr affär.

Berit och Göran minns Etiopien som ett öppet och annorlunda land.

– Människorna var vackra och gracila och bar vita kläder med broderier. De kryddstarka och delikata nationalrätterna serverade med Injera (ett tunnbröd med surdeg bakat på teff) blev vår favorit. Vi längtar ständigt tillbaka till Addis Abeba, 2500–3000 meter över havet, med ett skönt klimat.

Pakistan i turen

Nästa destination var Islamabad i Pakistan 1985–1986. FAO var uppdragsgivare och arbetet gick

ut på att inom PARC, Pakistan Agricultural Research Council, utveckla ett tröskverk för jordnötter lämpat för lokal tillverknings. Resultatet presenterades även i en rapport.

Berits dagar fylldes av intensiva studier om landet, besök i en utomordentligt välförsedd bokhandel och naturligtvis besök i stadens många spännande och färggranna mattaffärer. Görans dragspel var alltid med och musiken uppskattades och uppfattades rätt olika.

Berit och Göran brukar säga att hemmet finns överallt där de råkar befinna sig. De har upplevt blomstringstider i exotiska länder men också känt av tilltagande vapenskrammel. Överallt har de blivit väl bemötta.

– Mycket trevligt och lärorikt, sammanfattar Berit och Göran.

Irak. Berit och Göran har lämnat västvärlden bakom sig för att från Volos i Grekland ta bilfärjan till Syrien. Ur hemarkivet.

Irak. Bilfärjan lägger till i Latakia i Syrien. Oljetankers i bakgrunden. Ur hemarkivet.

Etiopien. Experten Göran i blå kostym dokumenterar en över 3000 år gammal plogkonstruktion. Ur hemarkivet.

Intressant är hur människors möten vid en närmare bekantskap ger så mycket mera än man har kunnat ana sig.

Filmmakare

Berit och Göran känner man idag i första hand som producent av ett tjugotal DVD-filmer. Åren 2007–2009 producerade de sin första dokumentationsfilm Kungsfarleden i Barösund. Där efter följde i snabb takt filmerna Skäriborna i Barösund berättar, Ingå kyrka, Porkala parentesens 1944–1956, Esbo hembygdsförening och flera personporträtt och kulturutställningar. I december 2013 blev det en film om finska ryor och deras utveckling i vårt land på en stor internationell utställning i Budapest.

– Drivkraften till vårt filmdokumentationsarbete är, säger Berit och Göran, intresset för att bevara vår kulturtradition och berättelserna för efterkommande släktled. Att inspirera dem att ställa frågor till den äldre generationen så länge den finns.

Vårt samtal på släkthemmanet Jutans, vackert beläget intill Barösunds farled blir av förstaeliga skäl en lång dags färd mot natt. Den gamla släktgården betyder arbete och återarbete. Byggnaderna med rian och loftet från 1700-talet och karaktärshuset från 1885 kräver ständiga reparationer.

– Det har varit en förödande sommar med orimlig hetta och strax därefter regn med våldsamma åskskurar, summerar Berit och Göran.

Som odlare ser det inte ljus ut. Det gäller att få tröskningen undan innan frosten kommer.

– Men som idealister med en känsla för hembygd och kultur och respekt för våra tidigare generationers arbete ger en gammal släktgård inspiration för ett fortsatt kulturarbete.

TEXT & BILD: RABBE SANDELIN

Lundagårds butik ligger mitt i Purmo by. På inrednings- och föremålssidan gäller återvinning och retro, men även nytillverkning: till exempel beslag i gammal stil.

Lundagård är motvikten till slit-och-släng

Det är solig försommar då Svenskbygden besöker Aja och Christian Lund på Lundagård i Purmo. Lundagård är deras gemensamma projekt för "slow-living" – ett ställe där man kan hitta och köpa byggnadsvårdsprodukter och inredningsdetaljer som utgör motvikten till slit-och-släng-tänkandet.

LUNDAGÅRD HAR blivit en succé sedan starten 2008. – Men i och för sig har verksamheten vuxit till sig så mycket att det inte i alla lägen, speciellt med en växande familj, blir så mycket slow-living när det gäller oss eldsjälar, berättar Aja Lund. Därför utökades personalen för

ett år sedan med Mia och Hans Ahlskog. Idag finns en stark trend och ett intresse för återanvändning, och allt fler människor vill skaffa bruksvaror som har en historia och som känns harmoniska i en historisk miljö eller i en kulturbygård. Det är alltså inte frå-

ga om att söka upp och samla på antikviteter. Lundagård har med åren på ett naturligt sätt hakat på denna trend, men det hela började mer personligt, i samma stil som till exempel med Byggnadsapoteket i Karis (se Svenskbygden 3-2013). – Vi köpte ett gammalt timrat hus från 1860-talet. Vi märkte genast att det i våra trakter var svårt att hitta byggnadsvårdsprodukter och reservdelar till gamla hus. Då föddes tanken på att börja arbeta med det här området.

Öppethållningstiderna för butiken i Purmo är tisdagar 14-19 och lördagar 10-14. Det ger utrymme för flexibla arbetstider, vilket behövs då både Aja och Christian förutom Lundagård har ytterligare var sitt företag, Aja arbetar som grafiker och Christian är elektriker med

gamla gitarrförstärkare som specialitet. – Resten av veckan har vi fullt upp med webbshopen som vi öppnade 2009. Att ta hand om beställningarna och uppdatera sortimentet är arbetskrävande, och näthandeln tycks bara öka hela tiden, berättar Aja.

Jippon och bloggar

Ett annat arbetskrävande moment utgör Lundagårds blogg, som på några år blivit en populär finlandssvensk blogg med tusentals besök varje vecka.

– Det kräver målmedvetenhet och koncentration att kontinuerligt leverera något nytt, men det är också roligt, berättar Aja. Och det hela fungerar ju samtidigt som skyltfönster för hela verksamheten, och som inspirationskälla för människor som börjar intressera sig för de här frågorna. Lundagård-gänget deltar även i allehanda marknader och jippon, och Lundagård var initiativtagare till loppisracet i Purmo år 2011. – Det startade från vår sommarloppis utanför butiken. Efter lite diskussioner stod det klart att vi ►

"Slow-living" med traditionellt hantverk, äkta varor och återanvändning är fortfarande ganska nytt i Finland, berättar Aja och Christian Lund på Lundagård i Purmo

kunde utvidga evenemanget att gälla även andra försäljningsställen, och redan 2011 blev det tjugofem inprickade loppisar på kartan som delades ut till besökarna.

Gammalt är pop

Då det gäller uppskattning och respekt för det gamla säger Aja och Christian att Finland fortfarande ligger långt efter till exempel Sverige. I Österbotten är Lundagård fortfarande så gott som ensam i sin verksamhetsnisch och i sin storlek.

– Traditionellt hantverk, äkta varor och metoder, återanvändning. Det är saker och tankar som i Finland lätt faller i skymundan om man bara tittar på prislapparna. Men billigt blir ofta dyrt i slutändan, säger Aja.

Varorna i butiken och i webbshopen (förutom nytillverkade beslag och färger) hittar Aja och Christian på auktionsresor, på loppisar eller i gamla hus, där varorna kanske annars kunde hamna på sophögen.

– Vi är väl något av samlarsjälar, men vi gör ju inte det här för samlandets skull, utan för att vi gillar naturliga material som är bra för människor och miljö, och som kan inspirera andra. Det är också mer utmanande och intressant att skapa något som inte är massproducerat, säger Aja och Christian.

Den ekonomiska nedgången sedan 2008 har känts av även i Lundagård, men färger och beslag säljer fortsättningsvis mycket bra.

– Nedgången syns mest i att folk inte gör så mycket impulsköp längre. Man funderar och överväger längre. Men trenden kan man utläsa: intresset för återanvändning ökar.

lundagard.fi
lundagard.blogspot.fi

Italien temaland på Bokmässan i Helsingfors

Italien är årets temaland på Bokmässan i Helsingfors 23-26 oktober. Det betyder en chans att träffa en osedvanligt många representanter för italienskt kultur- och förlagsliv samt film och television – inbjudna av Italienska ambassaden och det italienska kulturinstitutet i Finland.

BLAND DE kändaste namnen återfinns den kända tv-personligheten och krigskorrespondenten **Franco Di Mare**, paleontologen och författaren **Alberto Angela** samt vinnaren av litteraturpriset Strega år 2014, författaren och manusförfattaren **Francesco Piccolo**. I tillägg till många andra framträder även många unga författare, som **Paolo Giordano**, **Giuseppe Catozzella**, **Silvia Avallone**, **Cristina De Stefano**, **Raffaella Silvestri**, **Renata Pepicelli**, **Paolo Marabotto**, **Andrea Tarabbia**, **Elena Del Drago** och **Massimiano Bucchi**.

Bokmässan i Helsingfors är utan tvekan även årets största litterära evenemang på svenska. I år uppträder 180 författare, redaktörer, forskare, illustratörer, skådespelare, kulturarbetare, journalister och andra experter i 117 svenska programpunkter på Edith Södergran- och Tottiscenen (Se SFV:s programpunkter på sidan 52).

I år finns det mycket debatt i mässprogrammet. Samtal förs om hur det står till med filmkritiken idag, om Ryssland, Ukraina och Europas nya kalla krig, om kulturtidskrifternas framtid i den digitala världen, om tro och tvivel, om den goda familjen, om att beröra, och om feminism som verktyg mot fascism. Och så bjuds det på en politisk pysselworkshop.

Biografierna är starkt framme i år, i tillägg till SFV:s biografier kan man höra om bildkonstnären och krigaren **Per Otto Adelborg**, om **Edmund Pietralla** som arbetade vid olika glasbruk i Finland, de demokratiska idéernas förkämpe **Anders Chydenius** och om **Elisabeth Rehns** väg från försvarsmister till internationell krishantare. Också **Merete Mazzarellas** bok om Mary Shelley och hennes Frankenstein som leker med livet och människan, och **Birgitta Bouchts** självbiografiska bok uppmärksammas i programmen.

Gäster från Sverige och Island

Jonas Gardell uppträder med sin trilogi *Torka aldrig tårar utan handskar* och Mark Levengood gästar mässan med anledning av att hans senaste bok utkommer på finska. **Herman Lindqvist** samtalar om sin bok om *Erik XIV*. Utgivaren av praktverket med alla isländska sagor översatta till samtliga nordiska språk, professor **Gísli Sigurðsson** från

Bokmässans programchef Stig-Björn Nyberg presenterar mässans program och önskar alla bokälskare välkomna till mässan 23-26 oktober. Foto: Rabbe Sandelin

Islands universitet gästar också mässan.

Det rika poesiåret uppmärksammas i form av både samtal och uppläsning om och ur böcker av **Helena Sinervo**, **Edith Södergran**, **Gunnar Björling**, **Bo Carpelan**, **Carina Carlsson**, **Katarina Gäddnäs**, **Sanna Tahvanainen**, **Lars Huldén**, **Heidi Sjöblom**, **Heidi von Wright**, **Agneta Enckell** och **Tomas Mikael Bäck**.

De finlandssvenska arrangemangen, avdelningen och programmen vid Helsingfors bokmässan produceras av Svenska litteratursällskapet i Finland i samarbete med förlagen och de övriga medverkande organisationerna.

Rabbe Sandelin

En stark visionär för folkhögskolan

Kronoby folkhögskola som är landets äldsta folkhögskola grundad år 1891, är ännu i dag den ledande svenskspråkiga folkhögskolan. Nu med inriktning på bland annat friluftsguider, invandrare och miljöfrågor. (Foto: Kronoby folkhögskola)

TEXT: CAMILLA GRANBACKA

Signe Strömborg blev den första kvinnliga rektorn för Kronoby folkhögskola och kom att påverka bildningsarbetet starkt framöver.

I över fjorton år i början på 1900-talet reste pedagogen Signe Strömborg från by till by med den ambulerande folkhögskolan Breidablick och utbildade den svenska österbottniska ungdomen. År 1922 blev hon erbjuden att söka föreståndartjänsten vid Kronoby folkhögskola. Att som kvinna komma till Kronoby och axla rektorskapet var inte lätt, men hon lyckade bryta isen och kom att göra en bestående insats i folkhögskolans och det fria bildningsarbetets historia. I år behandlades Signe Strömborgs liv och arbete i en teaterpjäs i Kronoby.

SIGNE STRÖMBORG föddes år 1880 i St. Petersburg där hennes far, kapten Solon Strömborg, var stationerad inom det ryska lotsverket. Han blev sedan fyrmästare på Sälgrund i Kaskö år 1885. Signe Strömborg var äldst av fyra systrar och hon kände tidigt att läraryrket var hennes kall. Trots hårda tider och ekonomiska utmaningar avlade hon studentexamen år 1899 vid Svenska Normallyceum i Helsingfors. Därefter följde universitetsstudier i nordisk historia, geografi, svenska och pedagogik. Strömborg valde sedan

att söka sig tillbaka till de österbottniska slätterna med en brinnande iver att undervisa.

Cirkusen kom till byn

I tjugotalets Kronoby gick debatten het angående Signe Strömborgs lämplighet som rektor för landets äldsta svenskspråkiga folkhögskola. Trots att lokalbefolkningen favoriserade en annan manlig kandidat fick Signe Strömborg tjänsten och hennes gärning kom att forma folkhögskolan framöver.

En lätt uppgift hade hon inte eftersom man i bygderna trod-

de att skolan skulle göra eleverna högmodiga, lata och gudlösa. Man förläknade den ambulerande folkhögskolan vid en cirkus när den kom till byn. Dessutom befarade man starkt att en kvinnlig rektor inte kunde ha samma auktoritet som en manlig. Strömborg måste bevisa motsatsen och det med besked. Hon betonade starkt vikten av att böndernas barn fick vidareutbildning. Hon såg därmed till att inte ge för mycket hemläxor så att ungdomarna också skulle orka med gårdssysslorna kvällstid.

Med magister Strömborg övade man modersmål och räkning, vilka var viktiga ämnen i en tid när en del elever ännu var bristfälligt folkskolgångna. Strömborg såg värdet i handens arbete och satte även de manliga eleverna att sticka och handarbete. Hon menade att samtidigt som man stickade lärde man sig att räkna. Hon insisterade på att skolan inte behövde specifik religionsundervisning trots att prästerskapet ständigt tryckte på i bygden. Strömborg ville få eleverna att tänka fritt själva och argumentera. Detta lockade hon fram genom att ordna fria diskussionskvällar hemma hos sig.

Signe Strömborg bildade aldrig familj men hon såg sina elever som sina barn och höll kontakten med dem också efter deras folkhögskoletid. Hennes elev Erik Nylund, sedermera själv folkhögskollärare, skildrar magistern på följande sätt: ”Man fäste sig först vid, att hon var väl klädd. Hon var rak i ryggen och bar näsan i vädret. Hon var livlig och pratsam, gick aldrig och tjurade. Men hon var mästertlig i att gräla på oss för försummelse. Vi hade respekt för hennes lärdom, hennes erfarenhet, hennes talanger. Hon levde i ett annat stämningläge än andra människor, ett högre. Hon var inte något vardagens barn.

Där hon rörde sig, blev det alltid på något vis festligt. Genom henne fick bygdernas ungdom kontakt med bildning.”

Bäddade för Mors vila

Strömborg levde under en turbulent tid i Finlands historia. Hon hade ett brinnande intresse för fosterländska frågor och var engagerad i lottorna. Hon var en mycket omtyckt talare och höll tal runt om i Svenskfinland. Hon skrev även dikter. Ett andligt hem fick Signe Strömborg hos Kulturella Ungdomsrörelsen i Sverige. Till exempel vid en konferens i Mariefred höll Signe Strömborg ett föredrag om Finlands krig i diktens belysning. I minnesboken framkommer det hur hon gjorde det ”med en sådan brio och värme, att det väckte allmän uppmärksamhet. I fråga om ungdomligt sinne, förmå-

lan om somrarna. Strömborg var därmed bland de första att initiera ”Mors vila” på landsbygden. Detta var då en nymodighet, en idé tagen från Sverige. Trötta, utarbetade husmödrar som aldrig tidigare upplevt någon semester, fick nu under tio somrardagar gå till färdigt bord och bara vila.

Signe Strömborg förblev med alla sina insatser en folkets kvinna, och verkade som rektor i Kronoby fram till sin död 1945. Man kan hävda att hon övervann de starka motgångarna genom sin ständiga tro på kunskap, kultur, frihet och sin egen styrka. Hon såg värdet i den språkliga identiteten, i bygdens behov, i hemmets och hjärtats trygghet.

I somras visades pjäsen Mitt hjärtas hem på Torgare museiområde i Kronoby. Pjäsen som är skriven av Frank Skog har en stark förankring i det lokala

Torgare sommartheater i Kronoby visar också inkommande sommarpjäsen om Signe Strömborg. (Foto: Torgare sommartheater)

ga att umgås med ungdom och att tala med friskhet och värme var hon sannerligen den verkliga Selma Lagerlöf vida överlägsen.”

Kvinnornas och hemmets sak låg Signe Strömborg alltid varmt om hjärtat. Under en lång tid var Signe Strömborg ordförande i Kronoby Marthaförening samt i Gamlakarleby Marthadistrikt. Hon grundade även ett semesterhem för kvinnor på folkhögsko-

Kronoby men berör även övriga Finland där Signe undervisade, inspirerade och formade sin samtid. Alla föreställningar blev snabbt fullbokade och sommaren 2015 visas pjäsen på nytt.

Källor:

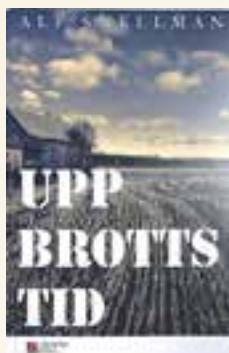
Finländska gestalter IX. Fin kultur och folklig, 1971 (Ester Cygnel: Signe Strömborg).

Signe Strömborg. En minnesbok, red. Arne Söderström, 1948.

Är du SFV:are och har gett ut en egen bok?

Här anmäler vi böcker som SFV-medlemmarna gett ut på eget förlag, på mindre förlag, eller via andra självständiga utgivare. Förutsättningen är att boken kan köpas eller beställas av allmänheten.

Skicka till redaktion@sfv.fi en kort synopsis på boken och skribenten, samt en pärmbild. Sätt med ISBN-nummern, och beskriv bokens utformning och sidantal. Och viktigast: meddela var intresserade kan köpa eller beställa boken.

Uppbrotts Tid

Uppbrotts Tid är, precis som Alf Snellmans Lycksalighetens pris, en skröna med verklighetsbakgrund. Den kan ses som en fortsättning och som en fristående berättelse. Saga och verklighet blandas för att lyfta fram det som sker åren 1946–1958, då Jonas Vestergård konfirmeras och gifter sig. Den tid då han, som alla unga, skall forma sin framtid och förverkliga sig själv. Boken är fylld av dråpliga och osannolika händelser, som när Rosa Hatt möter Mannerheim, eller när Emil Arvidssons märr ramlar i brunn. Kommunisterna och folkdemokraterna kräver socialisering och arbetarna vid Sandvikens skeppsdocka i Helsingfors försäkrar att ”Finland står i evig tacksamhetsskuld till Sovjetunionen och framför allt till generalissimus Stalin”. Religionen gör sig också starkt påmind.

Alf Snellman (f. 1931) var under sin yrkesverksamma tid tidningsman, och bl.a. chefredaktör för Jakobstads Tidning 1987-1992. Han har bl.a. skrivit flera historier, och en krönika om JT:s hundra år.

Labyrinth Books 2014.
ISBN 978-952-5986-12-9
www.labyrinthbooks.fi
Beställ på info@labyrinthbooks.fi

Familjen Lantz

Carl Fredrik Sandelins sextonde prosabok är en stark skildring av en borgarfamiljs veckoslut i Helsingfors år 1975. Det har redan gått decennier sedan kriget, och generationernas olika värderingar ställs mot varandra. En tidigare familjesorg börjar knäppa på den yttre fernissan av sammanhållning, vilket accentueras av faderns oböjliga krav och förväntningar på den äldsta sonens framtid. Återblickar, inre monologer samt olika möten mellan de fem familjemedlemmarna avslöjar flera sidor av samma skeenden – vem sitter till sist inne med den sanna beskrivningen av händelserna, före det överraskande slutet?

Sandelin anställdes 1953 vid Finska notisbyrån, var 1962–72 chef för utrikesredaktionen och 1973–84 chefredaktör samt vd. Han var ordförande i Finlands svenska författareförening 1961–72 och ledde de europeiska nyhetsbyråernas förbund 1981–82. I dagsdebatten deltar han ofta med inlägg i nationella och internationella frågor.

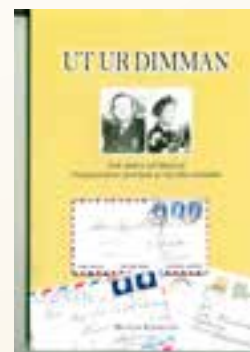
Sandelin Media.
ISBN 978-952-93-4102-3 (hft)
978-952-93-4103-0 (EPUB)
Beställ tryckt version eller epub på www.sandelinmedia.com/förlag eller info@sandelinmedia.com, eller på 0400-729129
124 sidor, 16 euro.

Brev från min pulpet

Anna Lena Bengelsdorff har sedan år 2000 skrivit kåserier och kolumner i Hufvudstadsbladet och i Glorian Antiikki. Ett antal av de drygt 600 texterna har hon på läsarnas begäran på eget förlag gett ut i samlingarna Funderingar (2009) och Mera Funderingar (2010). I en tredje samling, Brev från min pulpet (2014), ingår kåserier från åren 2010-2014, en del av dem delvis omarbetade, liksom också nyskrivet tidigare opublicerat material.

Förlaget Kila Bok
www.kilabok.fi
ISBN 978 952 67396-1-8
Kan köpas i Akademiska bokhandeln, Luckorna, bokhandlarna i Ekenäs och Hangö samt beställas på adressen annalena@bengelsdorff.fi

Det stora sjukhusäventyret

Den tvåspråkiga boken Det stora sjukhusäventyret /Suuri sairaalaseikkailu av Ursula Vuorenlinna berättar om myrkompisarna Myrna och Muriel som tvingas gå skilda vägar då Myrna lägger in sej på klinik för att bli av med sitt sockerberoende och Muriel strax efteråt råkar ut för en olycka och hamnar på fel sjukhus. En bok om vänskap och om rädsla för det som är annorlunda eller obekant. En roman för barn i lågstadietiden och för vuxna med barnasinn kvar. 80 + 80 sidor med bilder i färg av Victor Bäck.

Eget förlag. ISBN 978-952-93-3820-7
Boken säljs av Luckan i Helsingfors, diverse nätbokhandlar och av författaren själv: ursula.vuorenlinna@luukku.com eller 050-325 74 94
Pris 10 euro + 2 euro i postkostnader om boken köps av författaren. Finns också som e-bok.

Ut ur dimman

Maj-Len Söderlund (f. Rönnlund), det tionde barnet i en jordbrukarfamilj i Österbotten, följer familjen och speciellt sin far Erik Anders via brev, bevarade tal, kommunala protokoll och minnesbilder från slutet av 1800-talet fram till 1948 då han dog. Hon finner krig, umbäranden, arbete,

Idrott och motion är livet

Bengt Wallén, själv aktiv idrottare, fokuserar i boken inte enbart på sig själv, utan även på sina idrotts- och motionskamrater, och på idrotten i militären ur Dragsvik- och RUK-perspektiv. Han behandlar frågor som idrott, mat och hälsa och tar även upp vilken betydelse motionen har för hälsan på äldre dagar. Wallén belyser även OS-idrotten, uthållighetsidrotten från 1950-talet, idrottens organisering samt vilken roll nationell idrottsforskning och privat idrottsbusiness spelar i dag. Bengt Wallén har tidigare gett ut bl.a. ”Ostnyland – Juusto-Uusimaa”, och Finlands Ostberedareförenings 100-årshistoria ”Sata vuotta juuston merkeissä – Hundra år i ostens tecken”.

Eget förlag, hårda pärmar, 268 s, 115 bilder. Beställ på 0400-265017 eller bengt.wallén@kolumbus.fi.
Pris 25 euro + porto (företag, föreningar, team m.fl. minst 5 ex. portofritt).

framtidstro och samhällsengagemang, och jämför med det samhälle hon själv levat i.

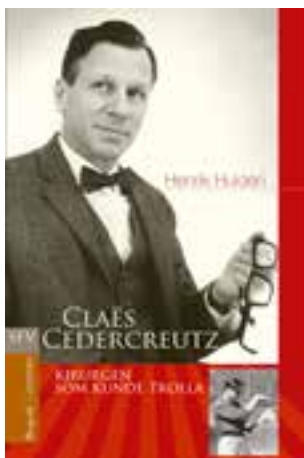
144 sidor. Pris 25 euro + porto.
Beställ på majlen.soderlund@brev.fi

SFV på bokmässan

SFV ger i år ut två böcker i sin biografiserie. Både *Kirurgen som kunde trola* – En biografi över Claës Cedercreutz, och *Algoth Niska – Fotbollsstjärnan – Smugglaren – Vålgöraren* är prominent framme i SFV:s monter på Bokmässan i Helsingfors den 23–26 oktober. Böckerna säljs på mässan till mässpris, beställer man mot faktura via redaktion@sfv.fi eller 09-6844 570 kostar böckerna 15 euro (+ porto). Man kan också fråga efter böckerna i väl sorterade bokhandlar.

Kirurgen som kunde trola: Claës Cedercreutz

Henrik Huldéns bok om Claës Cedercreutz (1917–1991) handlar enligt Huldéns egen beskrivning om en skicklig kirurg, en burdus läkare, en hypnoterapeut, en cirkusdirektör, en visförfattare, en rimmare, en regelbrytare, en medmänniska, en grov skämtare, en pådrivare och en social begåvning. Kontakten och intresset föddes redan i början av 1980-talet.

– Jag mötte Claës Cedercreutz i visans värld under en kort period. Han höll på att avsluta sin aktiva tid i föreningen *Visans Vänner* samtidigt som jag inledde min. Liksom många andra av de äldre personerna i sällskapet fascinerade han mig, men han var olik de andra. Han hittade på konstiga lekar och klädde ut oss till riddare och cowboys i egendomliga miniskådespel, berättar Huldén.

Replikerna i Claës skådespel var ålderdomliga och burleska, och den som skrattade mest var han själv. Att han bara behärskade en handfull ackord på gitarren störde ingen.

– Vi var många som spelade gitarr hellre än bra, och i det ske-

det var Claës en av de få med eget vismaterial. Han framstod som en intensiv och kraftfull människa. Han lämnade spår som jag senare blev nyfiken på.

Claës Cedercreutz var sanitetslöjtnant då han oskadd hemförlovades från militärtjänst i november 1944.

– En bibehållen mental hälsa under frontlivet hade krävt både grov jargong och intensiva tidsfördriv, bland annat hade han tränat trolleri och lindans. Han hade samarbetat med en intresserad fältpräst, och de hade behandlat sårade vapenbröder med en blandning av Guds ord, läkekunst och underhållning. Kan man förhålla sig till Claës Ce-

dercreutz medicinska karriär och hans tid som skicklig kirurg utan att ta ställning till resten av honom? Jag tror inte det.

Sammanträffanden och parallella banor

Det är Claës Cedercreutz som Kettil som för Huldén berättat mycket om de många sammanträffanden som leder till de parallella banorna i Claës Cedercreutz liv: läkarjobbet, trolleri och cirkusliv, hypnos och skrivande.

– De är till synes skilda världar, men i Claës Cedercreutz person förenas och samverkar de på ett mycket ovanligt sätt. Han kombinerar på ett spännande sätt två livshållningar, pragmatik och anarki, säger Huldén.

Med sin huvudsakliga verksamhet på finska i det så gott som helfinska Fredrikshamn förblev Claës Cedercreutz ganska okänd för den stora finlandssvenska allmänheten. Hans ovanliga efternamn ger honom i Fredrikshamn smeknamnen ”Reutsi” eller ”Roitsi”.

– Hur stor han är i lokalsamhället framgår av att Fredrikshamnarna år 2012, mer än 20 år efter hans död, valde att uppkalla en nybildad kvartershelhet kring sjukhuset efter honom till ”Reut-

sinmäki” (Reutsibacken). Att han redan i 60-årspresent får sin hemgata omdöpt till ”Reutsinkatu” är något mer känt.

Rikskändis idag?

Huldén påminner om att världen under Cedercreutz tid ännu inte var öppen och interaktiv. Det fanns inte en drös tv-serier med hälsorelaterat utbud, och det fanns inget internet med tusen mer eller mindre självutnämnda medicinska experter.

– Claës blir en lokal storman och kan skapa sig ett namn och en position utan konkurrens om uppmärksamheten. Men skulle han kanske ha blivit rikskändis om hans medievärld sett ut som i dag? Eller skulle han ha mött så många regelverk och strukturer och en så kritisk granskning av hans ibland okonventionella metoder, att han över huvud taget inte hade fått någonting gjort, frågar sig Huldén.

Mycket material

Huldéns farhågor om att materialet kring Cedercreutz var begränsat besannades inte. Familjen, kollegor och vänner ställde villigt upp med mångsidigt material.

– Jag har kommit över texter

och brev som nästan ingen annan har läst. Barnens skåp, tonårscirkusens lådor och olika arkiv dignar av obearbetat material. Övrigt mycket av materialet är riktigt spännande, och bara en del har kunnat användas i den här biografien.

Av Claës Cedercreutz många visor har bara enstaka tidigare publicerats i tryck.

– Jag är glad att kunna infoga en visboksdel med noter och gitarrackord i den här biografien, så att några visor skall finnas tillgängliga för den som vill sjunga dem.

Den en gång mycket populära sångaren Veikko Lavi tävlade flera gånger med Claës Cedercreutz om lokaltidningens utnämning ”årets populäraste Fredrikshamnare”.

– Det finns en visa av Lavi som heter *Jokainen ihminen on laulun arvoinen* – varje människa är värd en sång. Min bok är en sång som handlar om en skicklig kirurg, en burdus läkare, en hypnoterapeut, en cirkusdirektör, en visförfattare, en entusiastmerare, en rimmare, en regelbrytare, en medmänniska, en grov skämtare, en pådrivare, en social begåvning. En renässansmänniska i det sena 1900-talets Kymmenedalen.

Henrik Huldén (f. 1957) är specialrådgivare på Hanaholmen – kulturcentrum för Sverige och Finland, med ansvar för bl.a. yttrandefrihetsprogram och nordiska samprojekt. Han är ordinarie ledamot i Hugo Bergroth-sällskapet, som arbetar för att främja och vårda det svenska språket i Finland. Huldén har medverkat i antologier och publicerat en kåserisamling och två barnböcker. Som verspoet skriver Huldén dagsvers i HBL varje lördag under signaturen Gromit. Han har tidigare arbetat som journalist och producent av kultur, underhållning och nyheter på Rundradions svenska enheter.

SFV:s författarpresentationer på bokmässan:

Henrik Huldén - Claës Cedercreutz (intervjuare Wivan Nygård-Fagerudd). Fredag 24.10 kl. 15 - Tottiscenen.

Gränsfall

Algoth Niska –Fotbollsstjärnan – Smugglaren – Vålgöraren

Författaren Jan Nåls säger att Algoth Niska på många sätt var en modern människa. Niska var en tolerant världsmedborgare som undvek plikter och ansvar, och han var alltid på jakt efter snabba vinster och extrema upplevelser. Han var också en mästare på att hitta dem – ofta på fel sida om lagen.

Varför levde Algoth Niska ett liv i lagens och samhällets utkanter? Alla motiv bakom Algoth Niskas handlingar får efter Nåls biografi ännu inte sin förklaring.

– Hans egen bedömning i sin memoarbok *Mina äventyr* var att han var en person som ”hade en outrotlig motvilja mot ett stillasittande liv.” Men orsaken till denna motvilja säger han inget om, berättar Nåls.

Jan Nåls biografi över Algoth ▶

Författaren Jan Näls har studerat journalistik och kommunikation och är numera doktorand vid Helsingfors Universitet. Han verkar som författare, översättare och lärare, främst inom tv, film och teater. Han har givit ut faktaböcker om bl.a. sportspel och teaterhistoria. Han är född 1970 och bosatt i Helsingfors.

SFV:s författarpresentationer på bokmässan:

Jan Näls - Algoth Niska (intervjuare Peik Henrichson):
Torsdag 23.10 kl. 17 - Tottiscenen.

Niska är den första i SFV:s serie som även innehåller fiktiva inslag. Jan Näls har använt sig av historiska källor som inspiration och utgångspunkt, och därefter placerat Algoth Niska i händelsernas mittpunkt. Resultatet påminner mycket om vad som skulle ske ifall Niskas liv skulle omskrivas till ett filmmanus.

Näls uppfattning är att en människas liv inte i första hand är fakta, årtal eller statistik. Förutom subtraktion kan det även behövas addition – speciellt i ett fall som Niska, som inte var någon stor samhällspåverkare, eller en konstnär som lämnade ett komplext livsverk eller ett arkiv efter sig.

– I Niskas fall var det hans eget liv som blev ett slags konstverk, en performance där han flera gånger bevisade sin vilja och längtan till en fri existens, utanför samhällets normer och lagens strikta ramar.

– Det började egentligen 1925, då tidningarna uppmärksammade Niskas spektakulära rymning på Åland. I det skede var den finländska allmänheten grundligt trött på den impopulära förbudslagen som inte hade bidragit med något gott. Historien om den modiga gentlemannasmugglaren Niska föll i god jord, och hans fortsatta öden blev plötsligt intressanta för tidningspressen och för den breda allmänheten.

Tidig individualist

Niska är enligt Näls speciellt intressant, eftersom han var en individ ut i fingerspetsarna under en tid då totalitära krafter i världen försökte utplåna individen så gott de kunde. I en längre essä i boken om Niska som person behandlar Näls även de här aspekterna.

– Genom att titta närmare på personen Niska kan vi närma oss frågan om den fria viljan. Har individen makt att påverka sitt liv, eller är hon underkastad omständigheternas och maktens lagar?

Näls säger att det är i våra handlingar som vi avslöjar våra intentioner, vem vi egentligen är. I teater och film blir en rollkaraktär till, då dramatikern beskriver hennes handlingar. Aristoteles sade att varje människa försöker förverkliga sitt väsen, och att det är dessa försök som berättar vad och vem människan egentligen är.

Allt som står skrivet i Näls biografi har alltså inte hänt, men det kunde ha hänt just så. I några historiska källor nämns till exempel en privat fest i Stockholm som Algoth Niska stod värd för på Hotell Reisen. De flesta inbjudna var spritsmugglare, och den slutade med att gästerna söndrade en stor del av möblemanget i hotellets festsal.

– Men tillställningen nämns endast med en bisats i de historiska dokumenten. I min biogra-

fi hittar läsaren en mer detaljrik beskrivning av den våta festen. Med fantasins hjälp är det möjligt. Mitt mål har varit att inbjuda läsaren att delta i de otaliga dramatiska situationer som huvudpersonen upplevde.

I de historiska händelsernas centrum

Näls säger att det är fascinerande att upptäcka att Niska nästan alltid var på plats där det hände. Han deltog till exempel i inbördeskriget sista strid i Helsingfors, och han anlände till Berlin dagen då nazisterna iscensatte Kristallnatten. Han formades oundvikligt av dessa händelser, och hela hans liv närde han en stark misstro mot auktoriteter och makthavare. SFV-biografin visar hur Algoth Niska ägde karisma, mod och en förbluffande stor dos handlingskraft, trots att många av hans handlingar i efterhand kan ses som själviska.

– En del av hans popularitet förklaras av att han bevisligen tog till våld väldigt sällan, och det verkar som hans rykte som gentleman i detta avseende är välbefogat. Han var också generös och slösaktig. De snabba pengar han förtjänade på illegal smuggling försvann lika snabbt, på ”kvinnor och annat strunt”, som Niska själv uttryckte saken.

Näls säger att Niska uppenbarligen brottades med sin egen längtan efter frihet och det ansvar som en familj medförde.

– Ofta valde han friheten framom ansvaret, och i det avseendet var han en mycket självisk och självupptagen man. Han valde att göra de saker som han själv var bra på, i de sammanhang där han själv trivdes. Han älskade en god historia, och ingen mer än den där han själv var i huvudrollen. Men hans förhållande till sanningen blev till slut inte oproblematisk, vilket boken även visar.

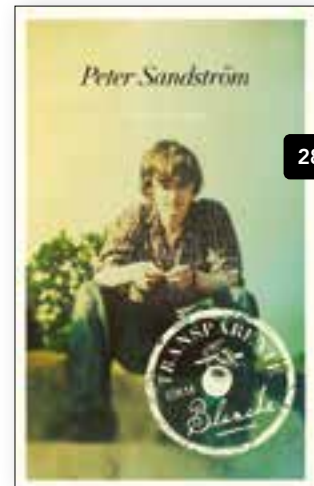
De stora berättelsernas höst

Lars Sund
**TRE SYSTRAR
OCH EN BERÄTTARE**

Jörn Donner
SON OCH FAR
Historien om ett brott

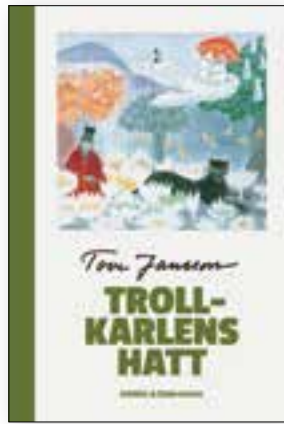

Peter Sandström
TRANSPARENT BLANCHE

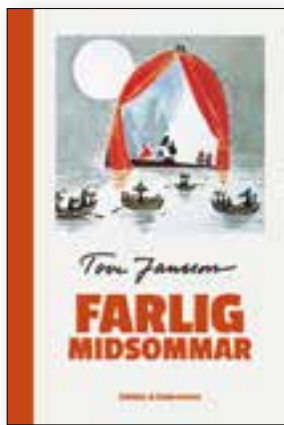

Karin Erlandsson
MINKRIKET

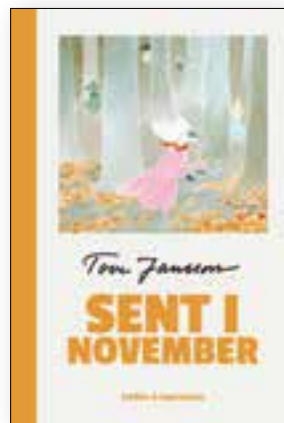
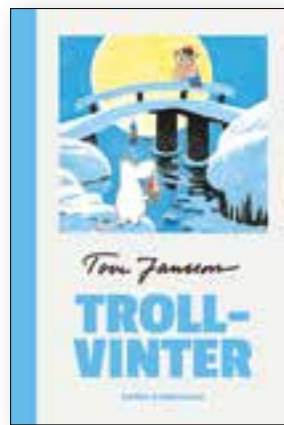

à 18€

Tove jansson
KOMETEN KOMMER*
TROLLKARLENS HATT
MUMINPAPPANS
MEMOARER
FARLIG MIDSOMMAR
TROLLVINTER
DET OSYNLIGA BARNET
PAPPAN OCH HAVET
SENT I NOVEMBER*

*Utkommer i november

Nu kulminerar
Toves jubileumsår!

37€

Boel Westin & Helen Svensson (red.)
BREV FRÅN TOVE JANSSON

Som SFV-medlem får du **30% rabatt** i vår bokhandel på Bulevarden 7 i Helsingfors och i vår nätbokhandel sets.fi med kampanjkoden »Aktie123».

Drömmen om frihet

Jaan Franclin Perlitz

Vår härliga högsjöbåt "Kalev. Här fotograferad en skön högsommar kväll 1964 i norra viken på Bullerön längst ute vid havsbandet i Stockholms skärgård.

"Hördu Perlitz, var byggde du din båt?" Frågan ställdes till min far **Erich Perlitz** vid en av den varje vår återkommande eftersitsarna, efter att båtklubbens båtar åter fått smaka på saltvatten i juni 1974. "Jag byggde den inte själv," svarade min far. "Jag beställde den hos en båtbyggare i Vasa. Den byggdes med tanke på en flykt från Finland till Sverige". Det blev dödstyst vid bordet i klubbstugan och själv blev jag alldeles ställd. Jag hade tidigare aldrig hört talas om en eventuell flykt från Finland, där jag fötts 1940.

Nu var det 1974 och jag var nyss fyllda 34 år. På uppmaning från de andra i båtklubben började min pappa berätta.

Efter Fortsättningskrigets slut, våren 1945, låg vår familj inte så bra till hos de finska myndigheterna. Många icke finskfödda hade utlämnats till sovjetstaten. Mina föräldrar hade på 30-talet utvandrat från Estland – där de var födda under den tsarryska tiden – först till Helsingfors och senare till Vasa. Att familjen låg dåligt till, berodde bland annat på att mina föräldrar hjälpt est-

niska soldater som kämpat i finska armén under fortsättningskriget; de så kallade finlandspojkarna (på finska: Suomen-pojat). Bakgrunden är följande:

Kriget för tyskarna började under vårvintern 1943 gå åt skogen. Vid den tidpunkten ockuperade de också bland annat Estland och började antingen tvångsmobilisera estniska män, eller deportera dem till tvångsarbete i Tyskland. Vid mobiliseringen uppställdes för esterna ett eget förband, den så kallade "Estniska legionen", som skulle sättas in

Estland - Finland - Sverige

striderna långt borta i Kaukasus. Många inkallade estniska män ville hellre kämpa i och för sitt eget fosterland, och valde därför att fly till Finland och anmäla sig som frivilliga i Finlands armé. Estniska frivilliga började anlända till Finland under vårvintern 1943, och en andra större kontingent anlände under hösten samma år. Då deras militärutbildning var klar, hade antalet estniska finlandsfrivilliga vuxit till över 3000 man, så de sammanfördes i ett eget frivilligförband; Infanteriregemente 200. Regimentet hade framgångar bland annat på Karelska näset, där det i ett mycket kritiskt läge höll stånd mot Röda armén.

I de för Finland tunga freds-villkoren efter fortsättningskriget ingick en hemlig klausul om att de estniska frivilliga soldaterna som fanns kvar i Finland skulle utlämnas till Sovjetunionen. I största hemlighet hjälpte dock många finländska intellektuella och militärer ett stort antal estniska frivilliga att fly över till Sverige. Även mina föräldrar hade hjälpt flera av dem att ta sig till Sverige och vidare till Kanada, USA och Australien. Så Stalin hade, med andra ord, missat ett antal och mina föräldrar, som hjälpt grabbarna, hamnade på vad man i Finland då kallade för "den svarta listan". En utlämning till Sovjet hade otvivelaktigt betytt en lång lägervistelse i Sibirien... i bästa fall.

Men i Sovjet ansåg man sig också ha ytterligare en gås oplotkad med pappa. Då första världskriget bröt ut 1914 studerade han i Sankt Petersburg, eftersom ju Estland löd under Tsarrysland. Han anmäl-

de sig genast till officersutbildning, eftersom han resonerade att kriget skulle vara slut då han fullgjort utbildningen. Men där misstog han sig. Under pågående krig gäller det för armén att spotta fram färskare officerare genom snabbutbildning. På så sätt kom det sig att han hamnade i Galizien, som chef för ett ingenjörskompani, med uppgift att bygga pontonbroar över diverse floder. Men så bröt den ryska revolutionen ut; Kerenskijs vita revolution i februari 1917 och i oktober Lenins kupp, med påföljande

»Pappa hade alltså rymt från ett straff och det betydde, med största sannolikhet, att en dödsdom i det efterkrigstida Sovjet väntade på honom på andra sidan järnridån.»

inbördeskrig mellan de röda och vita. Pappa engagerade sig för de vitas sak och sökte sig till Omsk, där hans föräldrar bodde och hade en pälsindustri. Farfar blev mördad av de röda, och pappa tillfångatagen och internrad i ett läger. Så småningom lyckades han rymma och tillsammans med sin mor flydde han till Estland. Pappa hade alltså rymt från ett straff och det betydde, med största sannolikhet, att en dödsdom i det efterkrigstida Sovjet väntade på honom på andra sidan järnridån.

Det fanns med andra ord tungt vägande skäl att han själv, med sin familj, tog sig till Sverige. Men hur? Så småningom växte planer fram på en båtflykt. Från Vasa tvärs över Kvarken till Umeå såg det ju på kartan inte så långt ut, skärgårdarna möter ju nästan varandra. En båtresa på dryga 32 sjömil med en maxfart på 7,5 knop borde man klara på 5 timmar... Om man gick rak kurs, det vill säga, och vid lugnt väder. Men vid grov sjö och motvind måste man räkna med ytterligare ett par timmar.

Sedan var det hela ju också en ekonomisk fråga. I Vasatrakten fanns det flera privata båtbyggare, och tillsammans med en av dessa planerades ett båtbygge. Båten ritades så att den på ett säkert sätt skulle kunna frakta över en familj på två vuxna och två barn med så mycket lösöre man kunde få med sig. Det blev en sju och halv meters klinkbyggd, spetsgattad högsjöbåt. Byggd i gran, eftersom furu skulle blivit för dyrt. Vidare ett litet fördäck, en ruff, en stor öppen sittbrunn för lösöret, ett litet överbyggt stuvningsutrymme i aktern och skarndäck runt om. Motorn beställdes hos Finska Motorfabriks Ab Wasa. Det blev en tvåcylindrig Olympia på 6-8 hästkrafter att framföras på fotogen. Med den startade man med bensin, och efter en tio minuter slog man över till fotogen. Tankarna var placerade midskepps. En femton liters för bensin på babordssidan och en tjugofem liters för fotogen om styrbord. Lyxutrustning som skåp, pentry och toalett lämnades **därhän**. **Vår stolthet döptes** så småningom till *Kalev*. ▶

Foto taget inför pappa Erichs 50-årsdag i november 1944. Han tronar överst. Fr.v. syster Eva, mamma Henriette, Ego och min Gudmor Amanda Römers håller min hand, eftersom jag var rädd för fotografen. Och så fick jag inte titta i kameran, för jag var vindögd. Min Gudmor flyttade inte med till Sverige – hon blev Helsingfors trogen livet ut.

→ Till sist förvandlades vår flykt ändå till en regelrätt flytt, och vi kom att utvandra till Sverige fullt legalt. Efter en dubbelsidig lunginflammation hade pappa vilat upp sig hos sin äldre bror professor Harald Perlitz i Stockholm, som inte litade på efterkrigstidens finska utrikespolitik. Han propsade på att pappa och med familj skulle flytta till Sverige. En annons i Stockholms Tidningen upplyste om att Sommens mössfabrik i norra Småland behövde en körsnär, eftersom man beslutat att börja med pälstillverkning. Pappa sökte och fick jobbet.

Med papper på att han hade arbete ordnat, var det lättare att få inresetillstånd till Sverige. Däremot var det krångligare med utresetillstånd från Finland. Det fordrades många besök hos

»Vi skall inte tala om mutor, men en och annan sedelbunt bytte nog ägare för att få lite mer fart på kvarnarna.»

olika myndigheter, trots att pappa hade vissa kontakter. Men de byråkratiska kvarnarna malde långsamt även på den tiden. Vi skall inte tala om mutor, men en och annan sedelbunt bytte nog ägare för att få lite mer fart på kvarnarna. Så i maj 1946 klev vi ombord på nattåget vid stationen i Vasa för att via Tammerfors ta oss till den väntande passagerarbåten, FÅA:s S/S Wellamo, med vilken vi avseglade i god ordning en vacker majafton 1946.

Men hur gick det för *Kalev* då? Jo, den blev färdig till nästa vår och fördes över till Umeå av en bekant. Därifrån följde han kusten ner till Gävle, där *Kalev* lastades ombord på en järn-

vägsvagn, för vidare befordran till oss i Sommen och den natursköna insjön med samma namn. Det blev många turer med vänner och bekanta, innan vi år 1953 slutgiltigt flyttade till Stockholm. Och där fanns ju såväl den vidunderliga skärgården och sjön Mälaren, som mamma älskade; det gungade mindre där. Under 1960-talet var *Kalev* mer eller mindre mitt andra hem från början av juni till slutet av oktober varje år. Och med åren gjordes många långresor till Åland och Åbo, och en gång till Helsingfors. Men även Östergötlands och Smålands skärgårdar liksom Gotland och Öland blev bekanta. Jo! *Kalev* var en dröm.

Läsbiten består denna gång av några utdrag ur höstens SFV-biografier (se sidorna 52–54)

Kirurgen som kunde trollo – En biografi över Claës Cedercreutz

av Henrik Huldén

Kirurgen förirrar sig in i gränsmarkerna

Hypnos som fenomen känner Claës Cedercreutz till, böcker i ämnet fanns redan i hans föräldrahem. Claës intresse för hypnos återväcks någonstans under de tunga läkaruppgifterna vid fronten. Smärtlindrande mediciner är en bristvara, och Claës tänker på möjligheten att suggera patienter för att minska obehaget under de ofta dramatiska ingreppen. Han har tagit licentiaten år 1945 och av sin farbror, den framstående dermatologen och syfilisspecialisten Axel Cedercreutz, fått gnistan att doktorera. Han siktar inte på en forskarkarriär, utan ser doktorsgraden som en katalysator på vägen mot de intressanta och välbetalda arbetsuppgifterna.

Claës väljer hypnos som ämne för sin avhandling, uppmuntrad av sina magikerkontakter i föreningen *Taikapiiri*. Det är opportunt och utmanande – inte bara ämnesvalet utan också framställningen motsvarar hans läggning. Claës är livet igenom en berättare och en syntetisator. Om skenbart osammanhängande element samverkar till en fungerande syntes är det ovidkommande att elementen var för sig är udda i sammanhanget. Claës trollkonster är till exempel alltid invävda i en dramatiskt uppbyggd berättelse, 1959 publicerar Claës i tidningen *Medisiinari* en instruktionsbok på vers för diagnosticering av buksjukdomar, Akut Buk. Att vara okonventionell är naturligt för Claës. Uppmärksamheten tilltalar hans fåfänga och han vet att förvåning och fascination i grunden är konstruktiva krafter. Trollkonster väcker sådana reaktioner, och Claës vill gärna att hans avhandling också ska göra det. Som kirurg har han nu enligt egen utsago ”förirrat sig i gränsmarkerna mot nervsjukdomar”.

På jakt efter baskunskap

På 1940-talet är medicinsk hypnos både som klinisk behandling och som ämne för forskning något nytt i Finland. Kunskapen måste alltså inhämtas utomlands. Strax efter kriget kontaktar Claës brevledes en överläkare i Köpenhamn, som lovar träffa Claës och inviga den unge licentiaten i klinisk hypnoterapi. Claës ansöker om valuta för en resa till hypnosläkaren i Danmark men får back. En ny valutaansökan för medverkan i en trollerikongress i april 1947 bifalls däremot. Trolleri anses alltså mer trovärdigt än hypnos, åtminstone av den myndighet som beviljar resevaluta. Claës reser till trollerikongressen – mest för att träffa läkaren.

Dansken har uppenbarligen ångrat sig, för när Claës kommer till Köpenhamn undviker professorn honom. Flera kontaktförsök görs, men professorn har alltid förhinder eller ont om tid. Det kan vara akademiskt tvivel, fruktan för negativ publicitet eller oro för konkurrens, ingen vet, men något möte blir det aldrig. Claës är ganska förtvivalad, ditrest som han är speciellt för att skaffa sig kunskap i hypnos. Räddningen är ändå nära.

Louis David Theodor Ole Brinck Brinkfort är född i Assens på Fyn år 1888 och är i slutet av 1940-talet en berömd illusionist, astrolog, yogi och estradhypnotisör. I tidningsklipp berättas om hans bedrifter att hypnotisera boaormar och alligatorer, och år 1955 ger han ut en EP-skiva med suggestion mot sömnlöshet (A-sidan) och tobakshunger (B-sidan). Louis Brinkfort skapar sig ett rykte som kunnig hypnotisör och blir ledamot av *Magisk Cirkel Danmark*.

Med hjälp av sina trollerikontakter lyckas Claës få audiens hos Louis Brinkfort, som använder artistnamnet *Den Hvide Fakir*. Brinkfort lär Claës Cedercreutz grunderna i den hypnosmetod som sedan kommer att bli både

Louis Brinkfort. Foto: State Library of Victoria.

basen för hans doktorsavhandling och bas för den fungerande kliniska hypnos som han använder under hela sin läkargärning. Claës har tydliga problem med det faktum att hans kliniska kunskaper i något så konkret och användbart som hypnos kommer från en cirkusartist som samtidigt är en av Danmarks mest kända astrologer. Claës är definitivt inte benägen att tro på horoskop och allsköns andevärldar, men hypnotisören Brinkfort kan sin sak och här befäster Claës sin pragmatiska syn på metodik. Det som fungerar duger för honom. "Claës skulle ha matat sina patienter med duvskit om det hade gjort dem friska", fastslår hans tidigare kollega Matti Helin i en intervju.

Fakirens ickeakademiska status upplöser Claës behändigt genom att i företalet till sin avhandling rikta ett tack till "Dr Louis Brinkfort". Att Brinkforts doktorsgrad egentligen är en amerikansk utmärkelse för okkult intresserade nämner Claës förstås inte, men det avslöjas i dansk press när Köpenhamnstidningen *Politiken* noterar Claës disputation. Ur notisen framgår att Louis Brinkfort år 1952 har börjat föreläsa också för danska medicinare om hypnosens teknik.

Den första smärtfria förlossningen

I förberedelserna för sin avhandling och utforskandet av hypnosens möjligheter blir Claës Cedercreutz redan i mars 1948 den första läkare i Finland att genomföra en förlossning där den blivande mamman är sövd genom hypnos. Här fortsätter Claës en tradition som hade funnits i hundratals år. De första dokumenterade smärtfria förlossningarna med hjälp av hypnos skedde redan i början av 1800-talet, men utvecklingen avstannade. Efter att doktor William Morton framgångsrikt använde eter vid en operation år 1846 prisbelönades eternarkosen som den revolutionerande nyvinning som avskaffade smärtan. Hypnosen fick aldrig det erkännandet.

Kotka allmänna sjukhus efterlyser vintern 1948 med ett tidningsupprop "gravida kvinnor som är villiga att pröva på förlossning i hypnos". Unga fru Eila Hakuli är en av dem som svarar och blir sedan vald efter att Claës först har tagit reda på vem av de intresserade som är lättast att hypnotisera. Det barn som föds under den här första hypnosförlossningen är i dag en pensionerad sjukskötare i Åbo, Marita Vuorio, som kan berätta vad hennes mamma var med om de där marsdagarna år 1948.

Måndagen den 8 mars kommer fru Hakuli, 18 år gammal, till förlossningsavdelningen på Kotka allmänna sjukhus och skrivs in som Claës Cedercreutz patient. För att Eila Hakuli ska få en inblick i vad hypnos är och hur den fungerar, ordnar Claës med en demonstration. En av sköterskorna är bevisligen mottaglig, har redan tidigare hjälpt doktorn och försätts nu i hypnos. Hon får först titta på ett

antal "fotografier", det vill säga en packe helvita pappkort, och på ett av korten finns ett litet kors. När sköterskan ser kortet med korset brister hon i skratt och säger att det där fotografiet föreställer henne själv som barn.

Därefter kommer ett klassiskt hypnosexperiment, den hypnotiserade kvinnan läggs att ligga raklång mellan två stolar och fru Hakuli uppmanas att sätta sig på henne, vilket hon efter protester gör, och försökspersonen klarar bördan utan problem.

Eila Hakuli får därefter själv prova på att bli hypnotiserad, och under en av sessionerna får hon suggestionen att känslan i hennes underliv försvinner. Hon får själv kontrollera hur länge effekten sitter i genom att Claës ger henne en liten nål att picka sig i magen med tills känslan återvänder. Patienten i sängen intill, en äldre kvinna, blir skräckslagen och ropar till fru Hakuli att genast sluta upp med att sticka sig i magen, "ni är ju gravid, människa!"

Eila Hakuli och hennes man har nu fullt förtroende för metoden, och allt är klart inför förlossningen. Claës frågar om fru Hakuli vill vara vaken eller nedsövd under proceduren. En viss osäkerhet får den 18-åriga flickan att välja sömnen, och därmed ett slags medvetlöshet under sin första förlossning.

Natten till onsdagen den 10 mars 1948 blir värkarna kraftigare och efter midnatt sövs fru Hakuli med hypnos.

Förlossningen blir helt problemfri och en frisk dotter föds framåt halv fem. Klockan fem väcks mamman, och kan då berätta att hon under hela förlossningen har varit "på en söderhavssö, vandrat i varm sand, träffat elefanter och negrer och sett blåa vatten och fartyg under röda segel". Hon hade ätit de saftigaste tropiska frukter, och torkat fruktsaften ur mungipan, vilket har noterats av det överraskade läkarteamet.

Den lyckliga mamman blir förstas mycket uppmärksam efter den sensationella förlossningen, och en rad journalister kommer på besök till sjukhuset. Eila Hakuli

li tycker att det bästa med det hela är den kartong med bakelser som journalisterna har med sig i present, berättar Marita Vuorio. Sötsaker var fortfarande en sällsynt lyx i det efterkrigstida Finland.

Marita får senare två syskon och när nästa barn, systern Marianne ska födas, kommer fru Hakuli till sjukhuset alldeles för sent, tycker barnmorskorna. Då är det en av dem som varit med under fru Hakulis första förlossning som säger "Vi ska inte vara arga på henne, hennes första barn föddes i hypnos så stackarn kan ju inte veta någonting om förlossningar".

Gränsfall:

Algoth Niska – Fotbollsstjärnan – Smugglaren – Vålgöraren

av Jan Nåls

1905 – Helsingfors Revolutionsfeber

Vad gör en arbetslös adertonåring i storfurstendömet huvudstad under det oroliga året 1905? Svaret är: på dagarna jagar han en fotboll, på kvällarna är han ute på gatorna och vädrar revolution. Revolution? Nej, kanske inte det, Agi och hans gäng är patrioter, de tror på ett fosterland som skall heta Finland, men på gatorna snackas det socialism och revolution. Agi har aldrig sett så många människor på en och samma gång. Strejkrörelsen, som fått sin början i Ryssland, sprider sig till Finland. Storstrejken lamslår hela landet. Samhället grips av en våldsam feber, den allmänna oron och laglösheten ökar. Unga män går villigt med i nationalgardet under befäl av småbrukaren och revolutionären Johan Kock. Även Agi och hans vänner blir medlemmar i Kocks garde, och bildar ett eget kompani. De hatar ryssarna och de bidrar mest till att upprätthålla den allmänna oordningen. Deras kompani gillar en och annan fälla för kosackerna och deras hästar. Då kosackerna springer undan de allt självsäkrare finländarna blir det oerhörda plötsligt möjligt: Den ryska stormakten kan besegras!

1905 – Helsingfors Mjolk

Mjolk! Hela staden talar om mjolk, törstar efter mjolk. Agi och hans kompani utgör inget undantag. En mjolktransport har än en gång stoppats vid Rosavilla i Tölö och rödgardisterna har beslagt tagit all mjölken. Den rånade mjölken skall nu utminuterats till "folkets barn". Det lider brist på mjolk i hela staden, och en magsjukdom ut-

bryter bland barnen i Helsingfors, oavsett klasstillhörighet. Rödgardisternas motivering är att "denna gång skall öfverklassen lära sig att svälta". Storstrejken slutar i splittring, Kock skriver manifest i arbetarnas namn, och studenterna väljer en ny ledare, kapten Gösta Theslöff. Arbetarna bildar röda garden, borgarna bildar snart skyddskårer. Ett av de många fröen till inbördeskriget har såtts.

1905–1906 – Någonstans i Finland 550 km fågelvägen, litet längre på cykel

Efter storstrejken återgår människorna till sina egna, vardagliga problem. Brevet som Bergroth skickar till Hilda utlöser en familjeskandal. En tjuv i familjen Niska! Agi försöker vifta bort det. En ask med karameller, det är väl ingenting, Hilda är obeveklig. Nu när storstrejken är slut är det lika bra att Agi lämnar storstaden, dess oro och dekadens. Några månader hos morbror G i Brahestad, samt studier vid Handelsläroverket där, det är ett passande straff. "Lika bra kan ni skicka mig till Sibirien", tycker Agi. Och det blir vinter i Brahestad, och också där är det kallt. Men i övrigt liknar det inte Agis bild av Sibirien. Flickorna i Brahestad välkomnar den nya bekantskapen, och hans berättelser om kampen mot ryssarna väcker beundran. Efter en vår fylld av romantiska intriger hoppar Agi på sin velociped och meddelar att han skall cykla till Helsingfors. En flicka står avsides och vill inte ta avsked, det tar ont. Men Agi svingar sig upp på sadeln och trampar dryga 600 km genom ett vårusigt Finland som håller på att vakna ur en lång vinterdvala. Han sjunger Runeberg medan han trampar på sandvägar genom insjöfinland, och det finns inte en kraft i världen som kan stoppa honom. ►

1908 – Helsingfors Finsk mästare

Agis gränslösa självförtroende har, kombinerat med hans järnfysik, gett honom en självskriven plats i Sportklubben Unitas öppningselva, längst ute på vänsterkanten. Unitas har gjort ett stort pionjärbete för att presentera ny-modigheten som heter fotboll för det finländska folket. Det är snart två år sedan Agi fick dra på sig den randiga Unitas-skjortan, och nu är det dags att avgöra vem som är bäst på fotboll i storfurstendömet – för första gången någonsin. Fem lag deltar i finska mästerskapet, som spelas enligt cup-system: Sportklubben Unitas, Helsingfors Fotbollsklubb, Reipas, Polyteknikkojen Urheiluseura och HIFK. Motståndet på Kajaniemis fält är i hårdaste laget. Det blir jämnt skägg med Helsingfors fotbollsklubb i semifinalen, matchen slutar 2–2. Det blir omspel. Så här skulle det inte gå – något måste göras. Löfgren får idén om att fråga hjälp av Geo. Skotten Georg Easton är snabb som blixten, han springer 100 meter på elva blankt. Han är inte finländare, men det är väl inte så noga, Blenner är väl också halvdansk? Senare kommer George Easton att tituleras som den första officiella utlandsförstärkningen i den finländska fotbollen. I den andra semifinalen krossar Unitas sina motståndare 7–4, och vägen till finalen är öppen. Där väntar PUS. Med George i målet och Blom i anfall har PUS ingen chans. Ernst Blom gör tre mål, och Geo skjuter en straff. Det är sista spiken i PUS kista, och matchen slutar 4–1. Efteråt överräs matchbollen till Blom, och Geo förklarar att de alla har bevittnat ett ”hat trick”. Pojkarna samlar en kollekt och köper en svart cylinderhatt åt Ernst. På kvällen är det fest på Helsingfors Societetshus.

Runt bordet skålar alla som spelade i det första finska mästerskapslaget i fotboll: Oskar Jansson, George W. Easton, Algoth Niska, Karl F. Neovius, Gösta Saurén, Janne Mellin, Uno Löfgren, Ernst Schybergson, Ernst Blom, Aarne Abrahamsson, Gösta Löfgren, Olof Heinrichs och L Järnström.

1911 – Helsingfors Finland - Sverige

Äntligen landskamp, en drabbning där Finland kan visa upp ett finländskt landslag i fotbollens ädla sport. Agi känner med fingrarna på den röda skjortan med det sydda emblemet – Finlands vapen. Djurgårdens sportplan kantas av hundratals åskådare, trots det iskalla vädret. Det är redan oktober. Sverige vinner 5–2, men förlusten är överkomlig, och på kvällen skålar Agi med de finländska och svenska spelarna i Operakällaren medan mörkret faller på Esplanaden.

Uppväxten i Viborg och ofärdsårens upplevelser präglade Algoth Niskas politiska åsikter. Han kämpade aktivt för Finlands självbestämmanderätt och var med om att grunda skyddskåren i Helsingfors. Senare deltog han i inbördeskriget på de vitas sida i striderna i Helsingfors under vårvintern 1918. Foto: Ilkka Lipsanens arkiv.

1912 – Moskva Gäst i tsarryssland

Spelresan till Moskva med det nygrundade finska landslaget i fotboll börjar med en liten skandal och slutar med en stor succé. Agi är självskriven medlem i laget, men på ditresan bekantar han sig onödigt noggrant med Viborgs nattliv, och laget fortsätter till Moskva utan honom. Väl framme i Moskva väntar matchen mot ett lag bestående av engelsmän bosatta i Moskva. I omklädningsrummet väntar ingen mindre än Agi, som tagit nästa tåg tillsammans med sin gamla kompis Renu från Viborg. Spelskjortan på och Finland vinner matchen 7–1. På kvällen är det igen fest, nu på hotell Alpenrose. Den ukrainska köksmästaren trollar fram den ena läckerheten efter den andra, och Agi avslutar kvällen med några musikalnummer tillsammans med hotellets orkester. Spelarna skrattar med Agi, och drömmer tyst om de kommande olympiska spelen.

Sportklubben Unitas på spelresa i St Petersburg 1906. Klubben hade kort tidigare spelat den första internationella fotbollsmatchen i Finland, mot Amateur Sportverein från St Petersburg. Från vänster (med mörka spelskjortor) Janne Mellin, Viktor Ahlfors, Bror Wiberg, Johannes Blenner (med bollen), Leopold Järnström och Algoth Niska. Foto: Finlands Idrottsmuseum

1912 – Paris Internationell diplomati

Notis 1910: Finland har inbjudits att delta i den V olympiaden i Stockholm. Inbjudan har avfattats av den internationella olympiska kommittén i Paris. Storfurstendömet officiella status är Idrottsnation.

Notis 1911: Rysslands utrikesministerium behandlar frågan om Finlands deltagande i de olympiska spelen. Rysslands suveränitet över Finland måste komma till uttryck och bli särskilt understruken. Separatistiska tendenser får ej bli manifesta.

Notis 1912: Finland får delta med egen trupp, men inmarschera efter Ryssland (OBS: nationerna skall ej marschera in i alfabetisk ordning) under en speciell skylt med texten ”Finland”. Detta är ett avvikande från principen om fullständigt deltagande.

1912 – Stockholm Efter 105 minuter

Stockholms olympiska spel har inletts med fotbollsturneringen. Finlands fotbollslandslag sliter och pressar. Italien pustar och stånkar. Matchen står 2–2, de två motståndarna hopplöst låsta i ett dödläge. Tjugotvå män jagar läderbollen och den olympiska äran. Insatserna är stora, vinnaren får fortsätta jakten på medaljerna. Traneborgs idrottsplan badar i solsken, och det gör även publiken och inte minst spelarna på gräsplanen.

Agi och kumpanerna är inte så vana med gräs, bollen rör sig långsammare än på de så vanliga sandplanerna i Hel-

Finland möter Holland i bronsmatchen på Råsunda Idrottsplan under OS 1912. August Syrjäläinen i det finska målet försöker stoppa två holländare. Holländarna krossade finländarnas medaljdrommar 9-0. Foto: Finlands Idrottsmuseum

singfors. Men just nu handlar det om överlevnad, och alla rörelser på planen tycks bli allt långsammare. Ända tills den 105:e minuten, ända tills Bror Wiberg får bollen, ända tills han på något vänster får iväg ett skott, ända tills Italiens målvakt Campelli famlar i luften, ända tills bollen rullar över mållinjen. Finland vinner sin första match i ett OS med 3–2.

1912 – Stockholm En bit paff för republiken Finland

Ryssland-Finland, kvartsfinal i olympiska spelen. Den fruktade mustaschprydda Semjon Filippov försöker pressa sig förbi Agi, men Agi snor bollen och placerar en lång boll rakt i huvudet på Artturi Nyyssönen som gör det fantastiska, ljuvliga första målet. Finland leder 1–0. Men mustaschen vill inte ge sig, och med sex av hans kumpaner tvingar han in bollen och den finska målvakten August Syrjäläinen åker med. Det är inte det vackraste av mål, det kan väl ingen påstå, men ställningen är 1–1. Spelet är inte över, och Jarl Öhman blir Finlands hjälte. Han gör 2–1 med ett kanonskott, och ryssarna är slagna till marken. Efter de nervösa sista minuterna står slutresultatet 2–1. Ceremonierna efter matchen presenterar arrangörerna med en utmaning. Publiken förstår inte riktigt vad som pågår då Rysslands flagga hissas upp på anslagstavlan, som ett tecken på det vinnande laget. De svenska journalisterna löser problemet snabbt. Med hjälp av lite målfärg och en bit paff skriver de texten: ”Finland vunnit, Suomi voitti”. Paffbiten läggs på den ryska flaggan.

Svenskbygdens Kryss 3/2014

BMA 2014 FÅGEL GÅNGAR DEL AV FÅGELERNA STAD I SVERIGE DELSTAD I SVENSK LAND
 →
 ÖVER- RASKA GÅR IN I HELMÅT
 EN AV JAKOB'S SÖNER SJUKDOMS ÅESTRÅND PÅ KRO- ORGANER SLUT BUSKAR
 HÅLS- NINGSÖRN RÖDBÄR ANTON ÅLUNDH LITEN STIÄRA
 HAN MYCKET OM LÅNG BRUK ILSKA SÄPPI SOM UPP INUTI FINSKT FÖJKÄNN SET
 → HUGG- ORMS- HONA SY TÄNNDI URVERK SNAITA
 FÅBEL- OJUR DAGENS NYHETER FEMÅRIG SÄRSÄLL- SJUK TÄMNÄRE HAN SVEN ÅYSLÄNS METALL- SKIVA
 → TRÄD HÄFFA STAT I STILLA HAVET WODE- HOUSE ADEL- TITEL NEON NUMMER
 IOR SAL ROSTIG ÅR DNIG ÅL OFER STYGG PERSON
 SPRÅK HÄR SJU INNE I LÅNG SÄTT- ÖPTÄG- NING TON SPRIT- DRÖCK TVA FEG STÄCKAR EFTER LUCIA LINA SANDELL RENGÖR PÅSLIN
 KJUSA SYRIENS GRÄNNE DRAGON GÖRILLOR
 POPULÄR TRÄD I DECEMBER HUNUD STAD I ÅUSTRAL- LIEN FRUSEI VÄTTE EISEN- HOWER
 → IDA SVENSON INDISKI MYNT TEN- NESSEE PRO- NÖMEN SILVER
 DOJA PÅRIGI- SJUKA FINNAR
 → SÖLAR FÖR- FÄNG

Namn: _____
 Adress: _____

Vinstböcker för kryss 3/2014 är höstens SFV- biografier (se sid. 52-54). Skicka in lösningarna före 20.11.2014 till SFV:s redaktion, PB 198, 00121 Helsingfors. Märk kuvertet "Kryss". Du kan också skanna eller fota din lösning och eposta den på redaktion@sfv.fi.

Svenskbygdens Sudoku (lösningarna nederst på sidan)

Enkel

		9		2		7		
5		3	8		4	6		2
6								5
			2		8			
1	4		7		9		3	6
			4		3			
4								9
2		1	9		6	8		7
		7		8		1		

Expert

	3			6			7	
9			8	3	7			2
			1		5			
7				5				8
5		3				9		7
6				2				4
			4		8			
1			3	9	2			5
	4			7			2	

Krysslösning 2/2014

89 svar skickades in. Bland de rätta svaren gynnade fru Fortuna Bengt Eklund, Helsingfors. Vinstboken torde vara framme.

SÄLVA SÄLVA SÄLVA SÄLVA SÄLVA SÄLVA SÄLVA SÄLVA SÄLVA SÄLVA
 → PARTY
 STYRRE STYRRE STYRRE STYRRE STYRRE STYRRE STYRRE STYRRE STYRRE STYRRE
 LÅSE SAL
 LAGATA
 FOGDE
 AN- SÄLL → OFFENSIV ARROYO
 AFRIKA JABA
 BENOMAK ADLARR
 ARRANGERA NIELLO
 BITJYNKEDOMET
 KTUBEAT LUKAS
 ASSEGAJDEKORERA
 BYGGNADER
 BEKNA FINGER
 SVALA URVAL ARME
 ARSKA AVIARIUM
 SISTARRING SES
 OSTRACISM KAL RA

Sudokulösningar

Enkel

8	1	9	6	2	5	7	4	3
5	7	3	8	9	4	6	1	2
6	2	4	1	3	7	9	8	5
3	9	5	2	6	8	4	7	1
1	4	8	7	5	9	2	3	6
7	6	2	4	1	3	5	9	8
4	8	6	5	7	1	3	2	9
2	3	1	9	4	6	8	5	7
9	5	7	3	8	2	1	6	4

Expert

4	3	5	2	6	9	8	7	1
9	6	1	8	3	7	5	4	2
2	8	7	1	4	5	6	3	9
7	1	4	9	5	3	2	6	8
5	2	3	6	8	4	9	1	7
6	9	8	7	2	1	3	5	4
3	5	2	4	1	8	7	9	6
1	7	6	3	9	2	4	8	5
8	4	9	5	7	6	1	2	3

ARVID MÖRNE-tävlingen 2015

Svenska folkskolans vänner utlyser Arvid Mörne-tävlingen 2015. Syftet med tävlingen är att främja intresset för skönlitterärt författarskap.

Tävlingen står öppen för personer som vid tävlingstidens utgång inte fyllt 30 år. Ett första pris om 5 000 euro, ett andra pris om 3 000 euro och ett tredje pris om 2 000 euro delas ut. SFV förbehåller sig den första publiceringsrätten till de prisbelönade tävlingsbidragen. 2015 års tävling gäller noveller.

INSTRUKTION FÖR DELTAGANDE:

Ämnesvalet är fritt. Manuskriptet får omfatta högst 25 000 tecken (inkl. mellanslag).

En förutsättning för deltagande är att novellen är skriven på svenska, och att tävlingsdeltagaren inte tidigare publicerat sig i skönlitterär bokform på förlag. Författaren skall vara finländsk medborgare, och får sända in endast ett bidrag till tävlingen. De som tidigare erhållit ett penningpris i Arvid Mörne-tävlingen får inte delta på nytt.

PAPPERSMANUSKRIP TEN S Ä N D S T I L L

*Svenska folkskolans vänner, PB 198,
00121 Helsingfors.*

ELEKTRONISKAVERSIONER S Ä N D S P E R E P O S T T I L L

tavlingar@sfv.fi

Märk din försändelse "Arvid Mörne-tävlingen". Tävlingen sker anonymt. Alla manuskript skall därför förses med pseudonym och födelseår. Manusset skall ha sidnumrering, och pseudonymen skall synas på varje sida. Pappersmanuskripten skall vara utskrivna på enkel sida.

VIKTIGT:

Bifoga i ett separat kuvert följande personuppgifter: **namn, personnummer, fullständig adress, telefonnummer, e-post**

Skriv på kuvertet endast din pseudonym och slut kuvertet. Om du skickar in bidraget per e-post, bifoga personuppgifterna i e-posten. En betrodd person på SFV:s kansli separerar dina riktiga personuppgifter från din pseudonym, och förmedlar endast det anonyma tävlingsbidraget till juryn.

Manuskripten returneras inte och förstörs en tid efter att tävlingstiden gått ut. Författarna bör därför själva se till att ha egna kopior och säkerhetskopior på sina texter.

Tävlingstiden utgår den 18 januari 2015 (poststämpel godkänns). Endast prisvinnarna och eventuella mottagare av hedersomnämningen meddelas om tävlingsutgången i mitten av april. Prisutdelning, och publicering av vinnarnamnen sker den 6 maj.

Närmare uppgifter om tävlingen ger också kanslichefens assistent

Camilla Nordblad, tel. 045-1210 864, camilla.nordblad@sfv.fi.

